

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

ХІІ^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа извънредна сесия).

ХХІІ заседание, петъкъ, 24 май 1902 г.

(Отворено : 2 ч. и 45 м. послѣ пладнѣ подъ прѣдседателството на подпрѣдседателя г. А. Франгя.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданието се открива.

Г-нъ секретарьтъ ще прочете поименния списъкъ на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь И. Еневъ: (Прочита списъка. Отсѣствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: М. Абаджиевъ, Н. Абаджиевъ, И. Гърковъ, Д-ръ Г. Гаговъ, Д. Дяковъ, М. Игнатовъ, М. Каравасилевъ, Г. Константиновъ-Палата, Б. Кръстевъ, М. Месудовъ, Т. Михайловъ, Г. Пасаровъ, С. Пиралковъ, Н. Поповъ, И. Соколовъ, Д. Тончевъ, Д. Филовъ, Н. Христовъ и Д. Цанковъ.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Отъ 178 народни прѣдставители, отсѣствуватъ 19. Има се на лице законното число народни прѣдставители; засѣданието продължава.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, прѣдседателството ще съобщи на г. г. народнитѣ прѣдставители, че сж постѣпили двѣ прѣдложения: първо, отъ народния прѣдставитель г. Пасаровъ и, второ, отъ народния прѣдставитель г. Каранешевъ, по измѣненіето на нѣкои членове отъ закона за сѣдоустройство.

Разрѣшени сж: първо, на Берковския народенъ прѣдставитель, г. Тодоръ Михайловъ, 7-дневенъ отпускъ, второ, на Карловския народенъ прѣдставитель, г. Димитъръ Тончевъ, 9-дневенъ отпускъ, трето, на народния прѣдставитель отъ Русе, г. Беню Кръстевъ, 6-дневенъ отпускъ и, четвърто, на г. Д-ръ Гагова 2-дневенъ отпускъ.

А. Каранешевъ: Имамъ да направя двѣ питання къмъ г. Министра на Обществениятъ Сгради, та моля да бѣде повиканъ. (Министъръ-Прѣдседательтъ г. Д-ръ Даневъ влиза въ залата.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Каранешевъ има думата.

А. Каранешевъ: Азъ искамъ да питамъ г. Министра на Обществениятъ Сгради; ако г. Министъръ-Прѣдседательтъ може да ми отговори, добръ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Прѣдседательтъ на кабинета е тукъ, и, ако може да Ви отговори, ще Ви отговори, а, ако не, ще се почака. (Идва и Министърътъ на Обществениятъ Сгради, Пѣтищата и Съобщенията, г. Н. Константиновъ.)

А. Каранешевъ: Г-да народни прѣдставители! Моето питане се състои въ слѣдующето. Първо, питамъ г. Министра на Пѣтищата и Съобщенията, знае ли той, че въ гр. Пловдивъ при постоянната комисиия е назначенъ инженерътъ Мюллеръ съ надница 15 л. дневно, като сжщеврѣменно получава 180 л. мѣсечна пенсия като старъ български чиновникъ? Ако знае, по коя причина държи тоя инженеръ да получава двойна заплата или, ако не, слѣдъ моитѣ думи, какво ще направи съ него?

Второ, питамъ г. Министра на Пѣтищата и Съобщенията, знае ли той, че сжщо при Старозагорската постоянна комисиия е назначенъ инженерътъ Нисенсонъ съ надница 15 л., но почтениятъ тоя инженеръ, откакъ е назначенъ, живѣе и работи тукъ въ София? Отпускъ ли му е далъ г. Министърътъ и по каква причина, и, ако е дошълъ тукъ по своя воля, какво ще направи съ него? При това добавямъ, че и двамата инженери сж чужденци, когато наши българи, млади, пълни съ енергия, стоятъ безъ работа.

Трето. Много се говори за пѣтната повинность и отъ трибуната при разискването отговора на

тронното слово по-рано, и сега, че тя е несправедлив данък. Имамъ свѣдѣния, че още миналата година Министерството на Пжтицата и Съобщенията, наедно съ Министерството на Финансите, сж изработили законопроектъ да се измѣни пжтната повинностъ, за да се облагатъ данъкоплатците съобразно съ платежната си способностъ, защото сега е свършено несправедлива за бѣдните. Питамъ г. министра, има ли намѣрение да внесе въ тая сесия тоя законопроектъ, ако е готовъ, или не? Ако, разбира се, не го внесе, ще внесемъ по наша инициатива такъвъ.

Министъръ Н. Константиновъ: Моля г. запитвача, да ми обади първото запитване за кого се отнасяше. (А. Каранешевъ: За Мюллера, инженеръ при постоянната комисия въ Пловдивъ.)

Г-да народни прѣдставители! За тия двама инженери, за които е думата, че сж назначени при постояннитѣ комисии, нѣмамъ никакви свѣдѣния. Ще направя справка. Ще моля народния прѣдставител г. Каранешевъ да бжде толкозъ добъръ да ми даде тия бѣлѣжки; ще направя справка и ще му дамъ тия свѣдѣния, които иска. (А. Каранешевъ: Ще Ви ги дамъ!) Ако дѣйствително има такова нѣщо, каквото Вие казахте, че имъ се давала пенсия, безъ да бждатъ уволнени, за това ще взема мѣрки, каквито законътъ ми дава право.

Колкото се касае до законопроекта за пжтната повинностъ, менъ ми се струва, че по-рано казахме, че такъвъ законопроектъ има приготвенъ, и азъ внесохъ въ него нѣкои измѣнения въ смисълъ на подобрене, и сега окончателно го изуча техническата комисия; така щото, приготвилъ съмъ го почти и, окончателно като бжде готовъ, ще се помѣчимъ да го внесемъ въ тая сесия. Ако е възможно да се прокара, ще бжде добръ, защото сегашниятъ законъ е не добръ не само по отношение неравномѣрното разпрѣдѣление на този данъкъ, но и по отношение изпълнителната служба на този данъкъ.

А. Каранешевъ: Доволенъ съмъ.

Д-ръ Д. Милковъ: Г-да народни прѣдставители! За да бжда вѣренъ изразителъ на моята мисль, която да се схване добръ отъ г. Министъръ-Прѣдседателя, къмъ когото именно се отнася питането ми, ще кажа само нѣколко думи, прѣди да засегна съществуващото на въпроса и да формулирамъ питането си.

Г-да народни прѣдставители! Политическата фикция, че Негово Царско Височество Князътъ не може да върши нищо лошо, защото е свещенъ и неприкосновенъ, е възведена въ принципъ отъ нашата конституция въ наредбитѣ на чл. 8. Оттукъ, както и отъ другитѣ членове на основния ни законъ, слѣдва неотговорността на Короната за всички изходящи отъ нея държавни дѣйствия, актове и разпореждания. Облѣченъ по тоя начинъ въ бро-

нята на неприкосновеностъта и неотговорността, прѣдъ Държавния Глава се изпрѣчватъ, заставатъ министритѣ, които поематъ отговорността върху си. Така, съ приподписване на единъ държавенъ актъ, министритѣ правятъ тоя актъ свой и поглѣщатъ лично и непосредствено отговорността за послѣдствията. Въ конституционнитѣ държави, каквато е нашата, короната не може да има други мнѣния, освѣнъ онова на правителството, което се състои отъ отговорни министри. Това е началото, отъ една страна, а отъ друга прѣдъ отрадния фактъ — казвамъ отраденъ, защото това не може да се отрѣче отъ никого, то е цѣла истина, неподлежаща на съмнѣние — че отъ прѣди година врѣме у насъ има единъ стремежъ къмъ истински парламентаризъмъ, защото както въ разтуреното XI-то Обикновено Народно Събрание, така и въ сегашното се прѣдставяватъ всичкитѣ политически течения въ страната; при това, нѣма се онзи ламтежъ, както по-отрано, къмъ образуването на едно мнозинство, на едно поразително болшинство, на едно послушно оръдие, което безропотно и безмѣлвно да узаконява и одобрява безразсѣднитѣ и своеволни дѣйствия на правителствата; при това, понеже относително, казвамъ, народната воля се е изразила свободно, а отъ друга страна пъкъ сегашнитѣ народни прѣдставители сж дълбоко пропити отъ своята свещенъ длъжностъ и високо призвание, трѣбва да признаемъ, че има внесено едно подобрене въ управлението на нашитѣ държавни работи, — прѣдъ тоя отраденъ фактъ, казвамъ, и при наличността на тия условия, изненада ме когато прочетохъ напечатаната рѣчь на Княза въ „Държавенъ Вѣстникъ“ брой 105 отъ 20 того, държана прѣдъ отреденитѣ народни прѣдставители, които сж поднесли въ Двореца отговора на тронното слово. Встъпямъ, слѣдователно, къмъ същността на въпроса. Въ единъ отъ пасажитѣ на тази рѣчь срѣщнахъ многозначущитѣ, споредъ мене, отъ съдбоносно значение за отечеството ни думи, а именно: „Като посрѣщамъ съ драгостъ вапитѣ изявления, Азъ се надѣвамъ“ — казва Князътъ — „че ще употребите всички старания и самовѣдѣйствия, за да отстраните ония парламентарни затруднения, които не само спъватъ правилния вървежъ на държавнитѣ работи, но и заплашватъ да уронятъ престижа и на самата конституционна система на нашето управление“. Понеже при изказването на тия думи отъ Княза въ Двореца не е прискѣтвалъ никой отъ министритѣ, които съ самия фактъ на прискѣствие да поематъ върху си отговорността за тѣхъ, то питамъ почитаемото правителство — защото туй засѣга и него, — не счита ли, че въ случая има една намѣса на Короната въ работи, които сж присѣщи на Народното Събрание само, на това Народно Събрание, което е прѣдставителъ на народа, върховниятъ господаръ и надзорникъ надъ всичко? Не съзира ли г. Министъръ-Прѣдседателятъ, въ качеството си на шефъ на правителството, едно оскѣрбление въ тѣзи думи,

насочено срѣщу народнитѣ прѣдставители? И ако това е така, поема ли почитаемото правителство върху си отговорността за изказанитѣ отъ Кнѣза думи въ момента, когато Той е приелъ депутацията въ Двореца за получаване отъ нея отговора на тронното слово?

Въ туй се състои моето питане.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: На г. Милкова ще отговори слѣдующето. Азъ никога не обичамъ да се крия задъ гърба на Държавния Глава и ще ме върва г. Милковъ, че ако имахъ нѣщо да заявя, прѣхъ да го кажа тукъ открито, а не да го турямъ въ устата на Държавния Глава. Това едно.

Второ. Относително фразата, за която спомена г. Милковъ, азъ мисля, че тя не съдържа положително нищо обидно за народнитѣ прѣдставители и за тѣхнитѣ прерогативи. Ами че ние сами, когато разисквахме недавна, желяхме да покажемъ прѣдъ българския народъ, че разискваме дѣлно, че отъ напѣтъ разисквания ще излѣзе нѣкаква полза за страната, и сами си правѣхме отъ врѣме на врѣме упреки, че би било желателно да спечелимъ любовта и довѣрието на този народъ съ една плодотворна дѣятелност! Защото и азъ трѣбва да кажа, както казахъ и по-напрѣдъ, че ако злоупотребяваме съ интерпелациитѣ, отъ една страна, ако злоупотребяваме съ свободата на говоренето, отъ друга, нѣма съмнѣние че ще уронимъ престижа и значението на Народното Събрание прѣдъ българския народъ. Това е моето мнѣние, азъ го изказахъ много по-рано, и ако тази фраза, на която напѣ г. Милковъ, е такава, каквато казва той че е — защото азъ трѣбва да призная, че не съмъ челъ „Държавенъ Вѣстникъ“, — азъ не намирамъ въ нея нищо обидно за народнитѣ прѣдставители и като така нѣма какво да се тревожимъ. Азъ намирамъ, че както ние, гражданитѣ на тази страна, можемъ по единъ много лояленъ и обективенъ начинъ да упражняваме критика върху всичко, което става у насъ, въ страната, най-сетнѣ и Държавниятъ Глава е могълъ въ едно събрание отъ депутати да си каже мнѣнието. Но ако мислите, че Държавниятъ Глава въ дадения случай се е изложилъ, щомъ мисълта е такава, каквато я възпроизведе г. Милковъ, тогазъ азъ я вземамъ върху себе си и ще ви кажа, че макаръ никога и да не съмъ суфлиралъ на Държавния Глава да се идентифицира съ тоя възгледъ, а именно, че ако дѣйствително ние злоупотребяваме съ интерпелациитѣ, ако протакаме работитѣ съ разисквания безплодни, ще уронимъ престижа на Народното Събрание, — азъ приемамъ всецѣло отговорността за изказанитѣ думи. Този е моятъ отговоръ. Ако не сте доволни, можете да обърнете питането въ интерпелация.

Д-ръ Д. Милковъ: Азъ въ думитѣ, тѣй както тѣ се изложиха отъ г. Министъръ-Прѣседателя, не мога да . . .

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Вие или сте доволни, или не. Азъ отговорихъ на Вашето питане; ако не сте доволни, имате право да интерпелирате и да се тури интерпелацията Ви на днешенъ редъ.

Д-ръ Д. Милковъ: Азъ останахъ недоволенъ отъ този отговоръ на г. Министъръ-Прѣседателя и си запазвамъ правото да прѣобърна питането си въ запитване.

И. Гешовъ: Г-да народни прѣдставители! Имамъ едно питане до г. Министъръ-Прѣседателя и Министъръ на Външнитѣ Работи.

Въ послѣдния брой на Виенския в. „Neue Freie Presse“, който азъ имахъ честта да му прата да прочете, има една денеша отъ Цариградъ, споредъ която окончателно се е свѣршилъ въпросътъ на Фирмилиана, като се е издалъ единъ бератъ, споредъ искането на руския посланикъ въ Цариградъ. Гръцката патриаршия се е съгласила да го ржкоположи и за обезщетение нѣли да дадатъ на Екзарха три берата. Желая да зная, дали има нѣщо вѣрно въ тази денеша.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Въ тази минута това сж всичко по-скоро прѣдположения. Азъ положителни свѣдѣния нѣмамъ.

С. Славовъ: Г-да народни прѣдставители! Има да направя едно питане къмъ г. Министра на Народното Просвѣщение. Знае ли г. министърътъ, че директоръ на Казанлъжкото педагогическо училище, г. Доброплодни, е назначилъ вуйча си Т. Жековъ за слуга, а въ сѣмностъ той не е изпълнявалъ тази длъжностъ, а миналата година, прѣзъ септемврий и октомврий, е билъ въ Чамъ-Кория да надзирава постройката на вилата на г. Доброплодни, а прѣзъ тази година, прѣзъ февруарий и мартъ, е ходилъ да му събира абонамента на списанието „Православенъ проповѣдникъ“? Второ. Знае ли г. министърътъ, че миналата година училищниятъ свѣтъ на това училище е изключилъ ученика Н. Грънци за безнравствено поведение, а г. Доброплодни му е издалъ удостоверение, че е редовенъ, за което е билъ приетъ въ Кюстендилското педагогическо училище? И, трето, какво е направилъ по оплакването на Казанлъжкия жителъ Тодоръ Каревъ, по скандалнозната афера, понеже, отъ delicate, тозъ въпросъ не искамъ да го развивамъ тукъ, който въпросъ не е прѣпорчителенъ никакъ за г. Доброплодни, особено като директоръ на Казанлъжкото педагогическо училище, и имамъ редъ работи отъ такъвъ характеръ, които сж доста възбудили общественото мнѣние въ Казанлъжъ и сж уронили престижа на училището? Мисли ли г. министърътъ да вземе нѣкакви мѣрки?

Министъръ Х. Тодоровъ: Азъ не можахъ да чуя — много надалечъ говори почтениятъ прѣдставителъ, който ми прави това питане. Но азъ

му отговарямъ, като захващамъ отъ послѣдното питане. Азъ бѣхъ приелъ една телеграма, за която загатва г. запитвачътъ. Искахъ свѣдѣния по конфиденциаленъ редъ и напослѣдъкъ изпратихъ отъ министерството инспектора, който ще заобиколи Южна-България, да се спре и въ Казанлъкъ и самъ той да направи разслѣждане какъ стоятъ тѣзи работи, за които говори народниятъ прѣдставител-запитвачъ. Слѣдъ като ми се дадатъ тия свѣдѣния по-достоверни, отколкото тия, дадени ми отъ заинтересовани лица, азъ ще направя потрѣбното. И ако директорътъ е извършилъ това, което тукъ му се приписва, той, разбира се, не може да бѣде нито учителъ, нито директоръ. Това е за послѣдното питане.

За второто не знамъ нищо, нѣмамъ никакви свѣдѣния и ще се справи въ министерството дали има такъвъ ученикъ, уволненъ по безправствено поведение отъ учителския съвѣтъ — тѣй ли казвате? (С. Славовъ: Да.) — и послѣ, че директорътъ на Казанлъжкото педагогическо училище му далъ удостоверение, за да отиде въ друго педагогическо училище. За това ще направя справка.

Колкого за първото питане — Вие така ми казвате, така разбрахъ поне — че той ималъ нѣкой вуйчо, който билъ на служба при него (С. Славовъ: Цинкографчикъ.) и слѣдъ това събиралъ абонамента на неговото списание, (С. Славовъ: Ходи да събира абонамента на „Православенъ проповѣдникъ“.) това не знамъ, ще направя справка и ще види какво може да се направи.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Въ свръзка съ питането, което отпрати почитаемиия г. Гешовъ, искахъ да питамъ г. Министра на Външнитѣ Работи, има ли извѣстие да сж прѣдлагани три берата отъ Високата Порта или отъ Султана, или пъкъ искало ли е българското правителство три берата въ замѣна на отстъпката да се съгласи да се рѣкоположи Фирмилианъ?

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: По този въпросъ не желая да отговарямъ, а частно мога да кажа на г. Геннадиева. (Д-ръ Н. Геннадиевъ: Частно можете?) Да.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Пристъпваме къмъ дневния редъ, който е: продължение разискванията по Хасковскитѣ избори.

Има думата г. Бобчевъ.

С. С. Вобчевъ: Г-да народни прѣдставители! И азъ взехъ думата да направя двѣ-три много къси бѣлѣжки по въпроси, споредъ моето мнѣние, много важни, които се повдигнаха при разискване въпроса за правилността или неправилността на Хасковския изборъ. Първиятъ такъвъ въпросъ, който се повдигна и разисква и се изказаха разни мнѣния, е въпросътъ за нераздаването картитѣ отъ страна на общинскитѣ управления. Каза се, че нераздаването картитѣ на избирателитѣ (А. Урумовъ: Нѣма

такъвъ въпросъ.) отъ страна на общинскитѣ власти не могло да има смѣстено значение и нѣмало много важно значение, особено тогазъ, когато тѣзи, на които картитѣ не били раздадени, не употребили всички усилия за да се сдобиятъ съ такива по реда указанъ въ закона. (Докладчикъ Д-ръ П. Ношковъ: Г-нъ Бобчевъ, нѣма такова нѣщо по Хасковскитѣ избори.) Азъ ще Ви моля да не ме прѣсичате. Азъ бѣхъ тукъ, слушахъ. Това заключение се направи отъ разни говорители и, слѣдователно, и азъ ще изкажа моето мнѣние. Никого азъ не прѣкъснахъ, бѣждѣте любезни да изслушате и мене. Ако съмъ кривъ, ще станете да ме поправите. Азъ такова заключение извадихъ и струва ми се, че има значение да го пообсѣдимъ.

Единъ въпросъ, прочее, който се постави е слѣдующиятъ: наистина ли нераздаването на картитѣ само по себе си и безгрижността на ония, които сж били лишени отъ картитѣ, иде да покрие туй нераздаване на картитѣ по начинъ, щото да се каже, че нѣма нарушение въ нераздаването на картитѣ, че нераздаването на картитѣ не е нарушение отъ естество да опорочава единъ изборъ? Тамъ е всичкиятъ въпросъ. Менѣ ми се струва, г-да народни прѣдставители, че въпросътъ по този начинъ поставенъ никакъ не е тѣй. Има ли нераздадени карти, много ли сж тѣзи нераздадени карти, много ли души сж лишени отъ правото да отидатъ да гласоподаватъ чрѣзъ такова нераздаване на картитѣ, самъ по себе си този фактъ, ако е повлиялъ въ смисълъ да може да се измѣни резултатътъ на избора, сигурно опорочава избора и сигурно тоя изборъ би трѣбвало да се счете за неправиленъ. Но тамъ е въпросътъ: истина ли размѣрътъ на тии нераздадени карти, ако се констатира, е толкова голѣмъ, щото да може да повлияе за другъ изходъ на избора? Обстоятелството, че лицата, на които не сж били раздадени картитѣ, не сж отишли да си ги искатъ отъ мировия сѣдия или да се борятъ по какъвъ да е другъ начинъ да си добиятъ картитѣ, — туй е обстоятелство, на което искахъ да наблегна, него искахъ азъ да подчертая. Мнозина казватъ, че наистина тѣ не искаха да отидатъ да дирятъ картитѣ си. Това не трѣбва да твърдимъ и да го прокараме въ Народното Събрание. Тази мисль е много погрѣшна. Много е погрѣшна, защото българскитѣ избиратели, както много хубаво го знаемъ, не е такъвъ, щото да употреби каквото и да било, даже най-малката грижа, най-малкото старание, да се сдобие съ картата си. Жално е, и би трѣбвало българскитѣ избиратели да стане много по-грижливъ, да се затича повече за своя интересъ, да отиде да подири самъ картата си веднажъ, два пѣти, три пѣти и да отиде да се оплаче на мировия сѣдия. Всичко това го разбирамъ. Но ние не сме дозрѣли до такова стѣпало, щото самички българскитѣ избиратели да могатъ да направятъ такова нѣщо. Но когато се констатира, че има кметства, които не сж раздали картитѣ, трѣбва да се постави въпросътъ:

колко сж тѣзи карти, които не сж раздадени прѣди избора, сж ли толкова много, щото да въздѣйстви- ватъ върху изхода на избора? Това едно.

Друго нѣщо, което въ случая има мѣсто да бѣде проверено, да бѣде издирено, е и обстоятелството за извѣстни намѣси, които се казва, че администра- цията е била упражнила въ този изборъ. Самата дума „намѣси упражнени въ единъ изборъ“, г-да на- родни прѣдставители, само по себе си нищо не значи и, ако се пише даже 100 пѣти въ една кон- тестація, че властѣта се е мѣсила, ние не сме длѣжни и по никой начинъ не трѣбва да поста- новяваме да стане анкета. На голословнитѣ утвър- ждения, че властѣта направила туй, че полицията тукъ стрѣляла, че таквизъ шайки се съставили — на такива голословни утвърждения никога не трѣбва да се дава вѣра. Всѣки единъ, който е изгоренъ въ единъ изборъ, всѣки единъ, който е пропадналъ кандидатъ въ единъ изборъ, и всички, които се лишаватъ отъ онуй желание да иматъ другъ на- роденъ прѣдставителъ въ Камарата отъ онѣзи, които сж изкарани отъ избора — всички подобни лица отиватъ и се подписватъ въ такива конте- стації, че това станало, онова станало. Това е така. Но когато дойдатъ въ една contestaція или въ извѣстенъ актъ и ви разказватъ конкретни факти и ви обаждатъ за извѣстни работи, станали отъ то- гозъ или оногозъ околийски началникъ, отъ този и този стражаръ, въ присѣтствието на тогози и оногози; когато ви разправятъ, че тѣзи и тѣзи бѣха арестувани и не можаха да отидатъ да гласо- подаватъ; тѣзи и тѣзи стражари отиваха и раз- насиха прокламации и бюлетини и взимаха активно участие при изборитѣ въ полза на правителстве- нитѣ кандидати; когато се изредятъ всички тѣзи катъ въ една върволица и вие виждате, че тукъ дѣйствително има не само начало на доказателства, но даже нѣщо повече, менѣ ми се струва има мѣсто да се усѣмнимъ и да кажемъ: дали аджеба нѣма тукъ нѣщо неправилно, дали нѣма нѣщо, което опорочва избора. А пъкъ, г-да народни прѣдста- вители, богато вече избраниятъ за народенъ прѣд- ставителъ отъ едно мѣсто излѣзе и каже: азъ приемамъ да стане една вѣстникарска анкета или каква и да била друга, азъ приемамъ единъ сждъ чести да се произнесе: има ли нѣщо, което да опорочва колко-годѣ мой изборъ; когато стане една таквазъ вѣстникарска комисия, единъ такъвъ сждъ чести и ако този сждъ чести, избранъ да се произ- несе безапелационно отъ единъ народенъ прѣд- ставителъ, ако този сждъ чести, казвамъ, се произ- несе, че наистина има таква нѣщо, което опорочва избора, менѣ ми се струва, че ние подиръ това имаме още по-голѣми основания да си поставимъ въпроса: можемъ ли да утвърдимъ избора? Дали не е по-добръ, дали не е умѣстно, дали не е спра- ведливо да проверимъ и ние тия нѣща, за които ни казва една вѣстникарска анкета, че били на- пълно доказани? Защото поисканиятъ отъ този по- читаемъ народенъ прѣдставителъ единъ сждъ чести

и неговитѣ хора, които сж присѣтствували, при- знаватъ, че се доказва напълно туй, туй и туй об- стоятелство, а тия обстоятелства опорочватъ из- бора, ако дѣйствително сж вѣрни, както твър- дятъ тия, които сж подписали протокола. Сега, азъ съмъ противъ касацията на избори, въ които не се изтъкватъ неправилности, напълно доказани; не съмъ и за алкета, за проверка отъ тая или оная страна, току-тъй да се харчатъ раз- носки, да ставатъ трудове и безпокойствия на из- бирателитѣ, когато се натяква за неопрѣдѣлени пѣкакви стапали неправилности. Но въ дадения случай, г-да народни прѣдставители, вие чухте отъ онѣзи говорители прѣди мене, онзи денъ, че има конкретни работи стапали, които ако сж вѣрни, както твърдятъ четирмата души подписани, четир- мата души избрани отъ народни прѣдставители, който е заинтересованъ въ дѣлото — тѣ казватъ, че сж напълно доказани, — ако дѣйствително тѣзи работи се доказатъ и отъ една парламентарна ан- кетна комисия, можемъ ли ние да вдигнемъ ръка за утвърждение на избора? Може и да не излѣ- затъ вѣрни, и въ такъвъ случай ние всички ще вдигнемъ ръката за утвърждението на избора; по ако излѣзатъ вѣрни, кой е този народенъ прѣд- ставителъ, който ще вдигне ръката си за утвър- ждението на избора? Какви сж тѣзи нѣща? Тѣ сж изредени надълго и широко въ contestaцията, а се потвърждаватъ и въ този протоколъ, подписанъ отъ сждниците на поменатия народенъ прѣдста- вителъ. Тамъ се казва, че не е наистина достатъчно установено за сѣществуването на шайки — ще го оставимъ настрана туй обстоятелство, не е уста- новено, даже, ако щете, хичъ не е установено — по какво се каза по-нататъкъ? Казва се, доказва се напълно, че е ходилъ по агитации изъ селата съ околийския началникъ и стражари. Лъжа е; и азъ приемамъ че е лъжа. Но тукъ се казва отъ единъ сждъ чести, че това се доказва напълно. Азъ питамъ: можемъ ли този конкретенъ фактъ да го игнорираме и да го оставимъ настрана? Не е ли правилно да стане една анкета, която да провери, истина ли се доказва напълно това обстоятелство? По-нататъкъ: „Така сжщо се доказва, че покани сж били разнасяни отъ полицията“. Установява се и напълно се признава още отъ г. Урумова, „че прѣди избора сж били уволнени нѣкои градски служаци, за да могатъ да агитиратъ“, и послѣ, което е по-важно, „въ извѣстни пунктове сж били спирани избирателитѣ, обисквани и бюлетинитѣ имъ смѣнени съ тѣзи отъ г. Урумовата листа, а така сжщо се установява, че отъ нѣкои села избира- телитѣ сж водени отъ полицейски стражари и селски пѣждари въоръжени“ — напълно се било доказвало туй, — „вкарвани сж въ нарочно опрѣдѣлени мѣста въ избирателнитѣ центрове и не сж допускани при тѣхъ опозиционни оратори“. Туй всичко, кай, се напълно доказва. Питамъ: ако всичко туй е истина, можемъ ли да минемъ току-тъй и да кажемъ, нѣма нужда отъ анкета, нѣма нужда отъ издиряне, из-

лишно е това нѣщо? Установява се напълно „незаконното и произволно арестуване на Ибриамъ Х. Халиловъ — агитаторъ на народната партия“. Установява се отъ г. Милева, единъ добъръ, почтенъ колега на избрания прѣдставителъ, че „въ нѣкои села е имало поставена въоръжена селска стража да не допуца да ставатъ агитационни събрания отъ опозиционитѣ агитатори“ и т. п. Нѣма сега всички да ги изброявамъ; г-да народни прѣдставители, но и тѣзи помешати, напълно доказани, напълно установени конкретни факти заслужаватъ, споредъ моето разбиране, поне една анкета; една проверка. И казвамъ, че ако да не бѣха подкрепени по този начинъ тия обстоятелства, азъ нѣмаше да се съглася за една анкета, но сега, подиръ тия нѣща, азъ съмъ напълно съгласенъ съ тѣзи, които прѣдлагатъ да се изпрати една анкета, и ще гласувамъ за нея.

Докладчикъ Д-ръ П. Нопковъ: Г-нъ Бобчевъ направи една фактическа грѣшка, защото въ контестацията нѣма оплакване, за че не били раздадени наврѣме картитѣ на избирателитѣ. Това е, което имамъ да кажа.

Д. Петковъ: Г-да прѣдставители! Подиръ всичко, което се говорѣ завчера, азъ не желая да говоря дълго. Ще се обърна само съ една молба къмъ г. Урумова, да направи самъ той това, което народното прѣдставителство иска, и да ни избави отъ по-нататъшни дебати. И да ви кажа защо. Нѣмамъ нищо противъ г. Урумова, нито противъ избора му. И даже, ако щете, увѣренъ съмъ, че ако въ случай бѣде касиранъ — което сѣ не вѣрвамъ — при единъ втори изборъ, при днешната властъ, пакъ той ще бѣде избранъ. Така е поставенъ въпросътъ, доколкото азъ зная работитѣ въ Хасковската околия. Но едно нѣщо има, което вече той самъ трѣбва да го поиска. Г-нъ Урумовъ само затова, че сж писали нѣкои вѣстници, че по неговия изборъ станали такива и такива работи, се обръща въ печата къмъ четирѣ отъ по-главнитѣ вѣстници и иска да направятъ тѣ анкета, като депозира известна сума, като заявява, че той ще се подчини на всичко. Слѣдъ това г. Урумовъ се явилъ, както ми разказватъ, прѣдъ комисаритѣ и казалъ, че ако анкетната комисия отъ вѣстникаритѣ, които отишли въ Хасково, констатира известни нѣща, той самъ ще се откаже отъ мандата си. Вѣстникарската анкетна комисия е излѣзла вече съ своето рѣшение, то е публикувано по вѣстниците, и завчера мнозина отъ г. г. говорившитѣ говориха тукъ за това, което тя е констатирала, та нѣма защо да се повръщамъ и да отекчавамъ вашето внимание. Независимо отъ това, сжществуватъ контестація, която твърди сжщитѣ почти работи, които сж констатирани отъ тази вѣстникарска анкетна комисия, която самъ г. Урумовъ прѣдизвика. Е, моля ви се, единъ народенъ прѣдставителъ, който е искалъ да даде пълна вѣра на тая анкета, който е искалъ да

остави своя мандатъ, или, нека да кажа, своята участъ въ рѣдѣтъ на четирма души вѣстникари — понеже той знае много добръ, че тѣ сж редактори на политически органи, че тѣ сж негови политически противници — тѣ да се произнесатъ върху неговия изборъ; щомъ е оставилъ въ тѣхнитѣ рѣки своя изборъ, защо днесъ когато има контестація и оспоряване върху неговия изборъ, защо той самъ да се не довърѣ на народното прѣдставителство, поне на една частъ отъ него, която казва, че прѣдъ видъ на известни обстоятелства, трѣбва да се назначи една анкета отъ Народното Събрание да проверѣ дали дѣйствително тѣзи работи сж вѣрни или не? Азъ ви увѣрявамъ, че това ще бѣде въ интереса на Народното Събрание и въ интереса на самитѣ избрани, ако известни работи се проверѣтъ. Ако тия нѣща, както се казватъ въ контестацията, не сжществуватъ, а така сжщо и въ изложението на анкетната комисия на вѣстникаритѣ, нѣма освѣтъ да приемемъ г. Урумова. Но ако тѣ сжществуватъ, менъ ми се струва, че Народното Събрание трѣбва малко да се позамисли.

Г-да! Недѣйте го взема за обида като ви кажа, че вие най-много викахте за свободата на изборитѣ, вие най-много наричахте насъ тирани, че сме правили изборитѣ съ полиция. Нѣма да го отрече, че при известни врѣмена и обстоятелства, вие сме просто даже заповѣждали да дойдатъ известни депутати и по този начинъ, както виждате, до днешното положение се запази България, за да можете и вие да дойдете тукъ. Ако вие сте укорявали, че властѣта е взимала участие, когато законитѣ, които сжществуватъ въ страната, не ограждаха толкова избирателнитѣ права на гражданитѣ, колко повече вие по свое побуждение трѣбва да искате да се разре извѣстна тъмнота и да се ограничи вмѣшателството на властѣта въ изборитѣ, толкова повече че днесъ законитѣ на страната много добръ ограждатъ избирателнитѣ права и тѣ изрично запрѣщаватъ, подъ страхъ на наказание, на полицейската властъ да агитира, да взема участие при изборитѣ и пр. Между тѣмъ, доколкото чувамъ, самъ г. Урумовъ е призналъ известни работи въ комисията, а така сжщо прѣдъ вѣстникарската анкетна комисия. Призналъ е, че околийскитѣ началници го е придружавалъ, придружавалъ го е на много мѣста и полицейскитѣ приставъ, че най-послѣ прашали сж обявленията му, изработени съ цинкографията на околийското управление, събирани сж кметовѣтъ на известни събрания и пр. Е, когато има такова едно морално влияние въ единъ изборъ, вие ще се съгласите всѣки пътъ, че тоя, който прѣдставлява страната на властѣта, ще сполучи. Ако вие искате по тоя начинъ да ставатъ изборитѣ и въ бъдѣще, ако искате да признаете, че по такъвъ начинъ станалъ изборъ, такива вмѣшателства на властѣта, не го считате особено прѣстѣпно, азъ нѣмамъ нищо противъ него — недѣйте назначава анкета; но ако вие искате да се оградятъ правата на избирателитѣ и да не дойдатъ други малко повече да прѣ-

крачатъ въ тоя пътъ, азъ бихъ молилъ г. Урумова да се съгласи за избиране на анкета, която да провърри тѣзи работи, отъ което той нѣма нищо да пострада. Ще ви напомня, че миналата година нѣкои приятели изъ вашата срѣда, между които бѣше г. Величковъ и г. Христовъ, искаха непрѣмѣнно да се назначи една анкета по Татарпазарджишкия изборъ, дѣто бѣхъ азъ избранъ. Азъ ви казахъ тогава: правѣте каквото щете. Анкетната комисиия отиде — и знаете много добръ, че се състоеше въ болшинството си отъ ваши приятели — дойде и донесе единъ рапортъ, че изборътъ е станалъ мирно и тихо. Нека и въ този случай да запазимъ и закона, и достолѣпнието на Събранието, за да не ви кажатъ хората, че гледате прѣзъ прѣсти на работата, защото г. Урумовъ е добръ приятел на правителството — той е и мой приятел, но на правителството е политически приятел — да отиде една анкетна комисиия, докато Събранието засѣдава, и ще се свърши работата. Ето защо азъ бихъ молилъ да се назначи анкета и, вмѣсто да отидемъ да се прѣпираме и изтъкваме цѣлъ редъ нѣща, които ще останатъ въ дневниците и ще покажатъ, че болшинството е гледало много леко на избора на единъ човѣкъ, който принадлежи къмъ него. Не трѣбва, г-да, да се гледа тѣй леко, днесъ особено, при сѣществуването на днешния избирателенъ законъ, когато се говори въ една контестация и отъ една анкетна комисиия, състоица се отъ четирма души вѣстникари, че е имало извѣстно давление отъ страна на властитѣ. Вие знаете, че имаше врѣмена, когато за изборитѣ нѣмаше друга гаранция да бѣде избранъ човѣкъ, освѣнъ закона, който прѣдвиждаше, че избирателитѣ ще отидатъ да избераатъ когото патъ. Тогава се допускаше, че може да отидатъ избирателитѣ да дадатъ бюлетинитѣ си безъ никакви карти и благодарение на това, ние къмъ какво се стремѣхме? Да грабнемъ бюрото, защото, който успѣше да грабне бюрото, той имаше болшинството и, като набѣхташе въ урнитѣ 5-600 бюлетини, вечерта виждашъ, че Иванъ или Драганъ е избранъ. Сега това нѣщо е оградено. Новиятъ законъ прѣдставлява друго съвършено ограждане правата на българскитѣ граждани при изборитѣ. Но вие виждате, че и на тия ограждания правата на българскитѣ избиратели сѣществуватъ извѣстни хитрости и още при първото му практикуване — най-напрѣдъ съ избирателнитѣ карти голѣма игра се прави. Първото правителство, което практикуваше закона, нѣйдѣ се опита даже и избирателитѣ да спре, да не дойдатъ противниците, но тая система е много очебиюща и груба. И, както виждате, всички правителства нататѣкъ се повече ухитриха. Най-напрѣдъ тѣ почнаха да разгурятъ кметствата, а сетѣ съ избирателнитѣ карти работата бѣше много по-лесна — кметствата да не раздаватъ карти; на които не се раздаватъ карти, казваше се, идѣте при мировия сѣдия, а мировиятъ сѣдия казва, дайте ми удостовѣрение; отиватъ при кмета, но не могатъ да го намѣрятъ,

или пъкъ имъ казва: не мога да ви дамъ; отиватъ при мировия сѣдия, той прави актове, и по този начинъ най-много 50 души днесъ ще взематъ карти. Вие виждате даже, че при този законъ, инакъ много добръ, ние пакъ намѣрихме разни хитрости. Та за да се избѣгнатъ тѣзи работи въ бѣдѣ и за да не ни укоряватъ, че и при този законъ има такива очебиющи факти, че околийскитѣ началникѣ е съпровождатъ г. Урумова, че жандарми сѣ разнасяли бюлетинитѣ и че съ това е имало морално влияние, азъ ви моли за честта на Събранието, па и самъ г. Урумовъ трѣбва да се съгласи, да се назначи една анкетна комисиия. Най-послѣ, това не значи още, че ще бѣде касиранъ. Може да ни донесе анкетата съвършено другъ резултатъ и съ това ще се опровергае онова, което се пише въ вѣстникитѣ, въ контестацията и което се говори тукъ. Бѣдѣто увѣрени, че съ това ни най-малко намѣрение имамъ да искамъ касирането на г. Урумова — ни най-малко. Азъ казахъ само нѣколко думи да го покана, и помислихъ, че е прѣдпочтително за него самъ да иска да стане анкета, а ако мисли, че не е прѣдпочтително за него, то е негова работа.

П. Каравеловъ: Азъ имамъ малко да кажа. Искахъ да отговоря, прѣди всичко, на г. Воденчарова, който си позволява тукъ да напада по най-грубъ способъ. Азъ съмъ говорилъ по цѣла България рѣчи и хората, които сѣ ме слушали, знаятъ какво съмъ говорилъ, дали съмъ обѣщавалъ работи, както той ги разказва. Но че той си е облизалъ прѣститѣ, както той казва, е вѣрно, защото има 20 актове съставени противъ него. Това е фактъ. Азъ съмъ казалъ лани въ Бургазъ: когото щете изберѣте, а този не, (Смѣхъ.) защото го считамъ за най-лошъ човѣкъ въ цѣла България, и съжалявамъ, че се е намѣрило Събрание да го държи. (И. Воденчаровъ: Азъ нѣма да Ви остава дълженъ, ще Ви отговоря!) Азъ това има да кажа. — Зная, че актове печатани има.

Колкото за г. Урумова, не съмъ съгласенъ съ онова положение, което се повдига тукъ. Да не е бай Ганю г. Урумовъ — а той е бай Ганю за мене; той е далъ обѣщание, че ще се подчини, ако се избере една арбитражна комисиия, а сега казва „не“ и се явява единъ по-старъ тарторъ, който го съвѣтва: вжжето, казва, не си давай.

И. Воденчаровъ: Но не по-старъ отъ Васъ.

П. Каравеловъ: Тѣю — маскара!

И. Воденчаровъ: Ще се прѣмѣримъ единъ день. Ще ти отворя 1886 г., г-нъ Каравеловъ, и ще ти покажа, какъвъ си шарлатанитѣ политически и фаталенъ човѣкъ за България. Когато имате смѣлостта да наричате хората съ най-лоши епитети, позволѣте ми да кажа, че Вие сте отличенъ шарлатанитѣ. (Глъчка.)

Прѣдседателствующъ А. Франтъ: Г-нъ Воденчаровъ, нѣмате думата!

П. Каравеловъ: Идѣте въ сѣдилищата!

И. Воденчаровъ: Сѣдѣйте да нападате хората! Не Ви е срамъ отъ брадата и бѣлата коса!

П. Каравеловъ: Мене ме е срамъ, че ти стоишъ тукъ.

И. Воденчаровъ: Мене пъкъ ме е гнусъ отъ такива шарлатани като тебе. (Глъчка.)

П. Каравеловъ: Азъ мога да приведа много данни, много по-хубави, колко си взелъ отъ тѣхъ.

И. Воденчаровъ: И азъ за Васъ. Азъ не се боя отъ дѣлата си и, ако не ги кажете, мерзавецъ сте. (Глъчка.)

П. Каравеловъ: Печатани сж!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля г. Воденчарова да мълчи. Г-нъ Каравеловъ, моля, не дѣйте се отправя къмъ г. Воденчарова.

П. Каравеловъ: Азъ ще се отправя къмъ Събраниято и нѣма да седимъ да молимъ г. Урумова да иска самъ анкета, а самото Народно Събрание да рѣши на основание на ония данни, които ние получихме. За съвѣстнитѣ хора е достатъчно едно рѣшение на арбитражниятъ съдъ и то е обязательно; но понеже има разни мнѣния за честѣта, то намъ не ни остава, освѣтъ като народни прѣдставители, понеже дѣлото е влѣзло тукъ, сами да рѣшаваме. Можемъ да рѣшимъ да се избере една анкетна комисия и да провери онѣзи данни, въ които се обвинява г. Урумовъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Има думата г. Шоповъ.

П. Шоповъ: Отказвамъ се.

Т. Начовъ: Г-да народни прѣдставители! Споредъ моето разбиране, единъ изборъ може да бѣде опороченъ, по него може да сж станали много закононарушения, обаче, тѣзи закононарушения и да бѣдатъ извѣстни намъ, ние пакъ можемъ да бѣдемъ принудени да признаемъ за редовенъ тоя изборъ и да го утвърдимъ; защото закононарушенията, опороченията ако не сж станали извѣстни наврѣме и противницитѣ наврѣме не сж се оплакали, отпослѣ и да бѣдатъ извѣстни на Народното Събрание, не можемъ да разсждаваме по тѣхъ. Законътъ е изриченъ, че оплакванията срѣщу нередовноститѣ трѣбва да ставатъ въ деия на избора или най-послѣ въ продължение на 7 дена. Въ дадения случай, тукъ имаме една контестація, подадена въ срокъ, и ние можемъ да разискваме само върху нея и върху онии точки, изложени въ нея; но рѣшението на пъкакъвъ си съдъ за честъ, нареденъ по желанието на г. Урумова, не може да бѣде прѣдметъ на разискване въ Народното Събрание; защото, ако г. Урумовъ и други искатъ да си направятъ лукса,

да направятъ голѣмъ таватуръ отъ себе си, това не може да бѣде, не може да подлежи като прѣдметъ на разискване въ Народното Събрание. Прѣди всичко не приемамъ, че трима измекари на три вѣстника могатъ да съставятъ судъ чести. За г. Урумова това може да има значение, но за Народното Събрание не може да има. Приемамъ даже, че и сега г. Урумовъ може да се съгласи да стане анкета; това, обаче, негово желание не може да се приеме отъ насъ, защото ние не можемъ за волята на единъ прѣдставитель или на нѣколко души да правимъ разноси и трудъ отъ Народното Събрание. Ние можемъ да направимъ анкета, само ако въ контестаціята се съдържа такива пунктове, които сж вѣроятни и които би трѣбвало да се проверятъ, като оставимъ свършено настрана рѣшението на тази комисия, на тоя судъ чести. Най-послѣ, азъ допускамъ, когато ние се произнесемъ, че изборътъ е правиленъ или неправиленъ, и ако той бѣде утвърденъ, че г. Урумовъ е свободенъ по-нататкъ да признае рѣшението на тоя судъ чести и да се подчини на него или не, но ние, народнитѣ прѣдставители, не можемъ да вземаме актъ отъ съдържанието на единъ такъвъ актъ, на единъ такъвъ протоколъ, съставенъ отъ лица, които зарадъ насъ не прѣдставляватъ нищо. Тѣ не сж нито избиратели, нито избираеми, нито сж направили своя актъ въ опрѣдѣления отъ закона срокъ, и зарадъ туй азъ прѣдлагамъ, г-да, безъ да продължаваме повече, да признаемъ, че изборътъ е свършено редовенъ и че контестаціята не съдържа такива пунктове, които заслужаватъ да бѣдатъ проверени отъ една анкета, да го утвърдимъ и да минемъ по-нататкъ.

А. Урумовъ: (Отъ трибуната.) Азъ нѣмаше да взема думата по дебатитѣ, възникнали по проверката на Хасковския изборъ. Нѣмаше да вземамъ думата, на първо мѣсто, защото виждамъ, че и безъ туй въ дебатитѣ се влѣ доста страсть, на второ мѣсто защото г. Каравеловъ заяви, че не трѣбва да се върватъ твърденията на онѣзи народни прѣдставители, чиито избори се проверяватъ, понеже били много заинтересовани, а като такива и пристрастни. Каква полза тогава да говоря, когато моето говорене за г. Каравелова е рѣшено — нѣма абсолютно никакво значение! И наистина, г-да, ако по проверката на избора въ Хасковската околия не станала нѣкои разисквания неумѣстни, ако не се зачекнаха въпроси съвсѣмъ посторонни и неимѣющи значение, ако, най-послѣ, г. г. ораторитѣ не сж облѣгаха на признания, които не сѣмъ правилъ, ако не се спираха върху протокола на една вѣстникарска комисия, нѣмаше да взема думата да говоря. Стана нужда, обаче, да се хвърли свѣтлина въ този хаосъ, който се създаде, може би, умишлено отъ нѣкои, вслѣдствие на което рѣшихъ да кажа и азъ моето мнѣние. Моля, прочее, снисхождението ви да бѣда изслушанъ да кажа и азъ своята дума, а подиръ това, естествено, това сте вие, Народното Събрание, което ще рѣши.

Г-да народни прѣдставители! Сложено е на разглеждане провѣрката на Хасковския изборъ. Противъ избора има подадена контестация. Благодарение на това обстоятелство, ние става вече двѣ заседания се занимаваме съ избора и се мѣчимъ 2 дена да го намѣримъ за нередовенъ и да го касираме. (П. Каравеловъ: Касиране никой не иска.) Сѣ едно, искате анкета за да го касирате, а други го намиратъ за редовенъ. За да се доберемъ до едно правилно разрѣшение на спора който ни занимава, по моето мнѣние, ще трѣбва, както правимъ по всички контестирани избори, да се ограничимъ въ контестацията: да видимъ, какви обвинения сѣ приписвани да сѣ станали по изборитѣ, какви нередовности, на какви факти указватъ контестаторитѣ, и, слѣдъ като ги прѣцѣпимъ по достоинство, ако намѣримъ, че заслужа да се провѣрятъ, да пристѣпимъ къмъ провѣрка и да искаме анкетна комисия. Безъ тѣзи условия, азъ ви казвамъ, че много далечъ ще отидемъ, много нѣщо ще си наговоримъ, много оскѣрбителни думи ще си кажемъ, а въ края на краищата ще бѣде: всѣки да си остане съ своето.

Съ това, г-да, не искамъ да кажа, че трѣбва да игнорираме и вѣстникарската анкета, защото тя нѣма нищо общо съ провѣрката на избора ми въ Народното Сѣбрание. Съвсѣмъ не. Стана дума за протокола на комисията въ Народното Сѣбрание, макаръ и съвсѣмъ не на мѣсто; ще дойда да кажа и азъ своето мнѣние. Струва ми се, обаче, че когато се провѣрва изборътъ на единъ народенъ прѣдставитель, важното и съществено по провѣрката на избора е, дали при производството му сѣ станали работи отъ естество да го опорочатъ, а не какво е разрѣшението на повдигнатъ единъ споръ въ пресата. Тази разлика толкозъ повече трѣбва да се прави у насъ, дѣто партизанскитѣ страсти даже и при единъ арбитраженъ съдъ, какъвто е вѣстникарската анкета, проявяватъ своето съществуване, а още повече защото възможно е единъ народенъ прѣдставитель да бѣде толкова чувствителенъ, че и за нѣща, които може да не бѣдатъ такива, които опорочаватъ избора и му се приписватъ, да излѣзе противъ тѣхъ, да иска анкета, а този арбитъръ може да се произнесе въ негова връда. Много погрѣшенъ ще бѣде, нѣма съмнѣние, този възгледъ. Ето защо, прочее, по моя изборъ трѣбва съ нужното хладнокрѣвие да видимъ контестацията какво приписва на онѣзи, които сѣ произвели избора, сѣ ли дѣйствително тѣзи обвинения такива, които опорочаватъ избора, и, ако наистина сѣ такива, вѣрвайте ме, че азъ съмъ пръвъ, който ще изискамъ анкета, защото ако вие не желаете да имате за другари полицейски изборници, азъ съмъ самъ, който не желая да бѣда такъвъ. Ще се огранича на първо мѣсто съ контестацията.

По нея се приписватъ да сѣ извършени четири нѣща, на които контестаторитѣ отдаватъ голѣмо значение. Първо и първо, казва се въ нея, че азъ съмъ

обикалялъ съ околийския началникъ. Заявявамъ по единъ най-тържественъ начинъ, че съ околийския началникъ не съмъ правилъ никакви обиколки. Вързамъ при това да притурия, че придруженъ отъ него бѣхъ въ 3—4 села; не казвамъ, обаче, че бѣхъ по обиколка, защото нѣкой отъ г. г. ораторитѣ приписваха ми обиколка агитационна, обиколка за спланване на избирателитѣ, защото друго-лче не може да се разбере това обвинение и не може да бѣде обвинение само по себе си, ако не бѣде тълкувано въ такава смисълъ. Казвамъ, че такива обиколки не съмъ направилъ. Обяснихъ въ комисията, която провѣрваше избора, че наистина на 4—5 села ходихъ съ околийския началникъ, и туй е дало асѣ поводъ на контестаторитѣ да внипатъ въ контестацията единъ обвинителенъ пунктъ. Ето, обаче, въ какво се състои работата. Околийскиятъ началникъ, по случай назначението едно арбитражно дѣло между двѣ села, Дураулий и Гюнели, трѣбваше да замине въ мѣстото, дѣто членътъ на съда — прѣдседателъ на комисията — бѣше опрѣдѣлилъ да се събератъ всички членове на тази комисия. Както е извѣстно на г. г. народнитѣ прѣдставители, въ тази комисия влиза и околийскиятъ началникъ. И, когато трѣгна за Гювендилий, трѣбваше да мине прѣзъ три села, Синеджикъ, Чамурли и Тремезли, за да отиде въ Гюнели. Азъ сжщо отивахъ по тѣзи села и, случайно го кажете, нарочно го кажете, съ него дѣйствително азъ минахъ. Минахъ, направихъ своитѣ събрания; околийскиятъ началникъ не е присѣствувалъ, присѣствието му нѣма смисълъ; държахъ събранията публично, на открито поле; присѣстнувахъ не само наши партизани, но партизани и на други партии. Говорихъ по монопола на тютюня, поддържахъ, че той не е зловрѣденъ, не е мѣрка противна на тѣхнитѣ интереси, доказвахъ имъ, че щѣше да бѣде даже въ тѣхна полза, както е и въ същностъ; свършихъ събранието и отидохъ по-нататъкъ. Околийския началникъ стигнахъ въ с. Гюнели, оставихъ го при комисията и заминахъ си по-нататъкъ. Това е всичко, което направихъ съ околийския началникъ. Е ли това дѣйствително една обиколка съ околийския началникъ, съ цѣлъ да върша насилие върху избирателитѣ, остава вие сами да се произнесете. Не допуцамъ, обаче, че нѣкой отъ васъ ще да счете, че по такъвъ начинъ правената обиколка е агитационна и отъ такова естество, които може наистина да повлияе върху населението и отъ наши противници да ги направи наши приятели. Тукъ му е мѣстото да спомня за честъ на моитѣ избиратели, че тѣ сѣ избирали наши привърженици, когато полицаята ги е прѣслѣждала, гошѣла, така щото нѣмалъ съмъ абсолютно нужда отъ полицейска помощъ, за да бѣда избранъ. Впрочемъ, обръщамъ ви вниманието, че и въ самата контестация, по първия пунктъ отъ обвинението, не се казва, че наистина околийскиятъ началникъ е агитиралъ; въ контестацията се казва слѣдующето: „околийскиятъ началникъ е придру-

жавалъ г. Урумова и г. Урумовъ държалъ своитѣ политически рѣчи въ негово присѣствие“. Това е то всичко, това е най-големъто, най-тежкото обвинение. Вие виждате, че самитѣ констестатори нѣматъ тая смѣлостъ да кажатъ, че околийскиятъ началникъ излѣзълъ на обиколка съ г. Урумова съ цѣлъ да сплши нѣкого, било съ думи, било съ каквото да е. Ако би имало такава нѣщо — не сж моитѣ противници, които ще го укрятъ; за доказателство посочвамъ ви пасажа, дѣто за пристава казватъ, че обикалялъ и говорилъ нѣщо, — ако и околийскиятъ началникъ е говорилъ, ние сигурно щѣхме да видимъ въ самата контестация какво е говорилъ. Ще се съгласите, прочее, че туй обвинение се опровергава отъ самитѣ констестатори въ контестацията.

Вториятъ пунктъ, както чухте отъ прочитането на контестацията, се състои въ туй, че полицейскиятъ приставъ е ходилъ по околията. Казва се въ контестацията: обиколилъ почти всички села. И знаете ли какъвъ голѣмъ грѣхъ е направилъ, г-да народни прѣдставители? Казвалъ е, че монополътъ на тютюня не е лошо мѣроприятие. Монополътъ на тютюня не е лошо мѣроприятие, и е казвалъ още, че монополътъ не е въ врѣда на мѣстното население. Туй е обвинителниятъ пунктъ противъ агитацията на полицейския приставъ. Азъ питамъ ви, г-да народни прѣдставители, не е ли смѣшно да се поддържа, че това обвинение е сериозно? Считате ли, че съ това се върши насилия върху избирателитѣ, и е ли тукъ морално даже повлиялъ полицейскиятъ приставъ, ако приемемъ за минута, че всичко, каквото се приписва на пристава да е говорилъ, е вѣрно? Монополътъ не билъ лошо мѣроприятие! Азъ бихъ си честитилъ ако наистина полицейскиятъ насилия и морални влияния се сведѣха въ изказване мнѣния по извѣстни мѣроприятия. Напълно вѣрвамъ, че никой отъ васъ не ще намѣри, че по такъвъ начинъ проповѣждане е запрѣтено отъ законитѣ и че то може да има нѣкакво влияние върху избирателитѣ, въ смисълъ че е измѣнена волята на избирателитѣ насилствено. Приемемъ ли противното, менъ ми се струва, че ще отидемъ много надалечъ. Ако полицейскиятъ приставъ би трѣгналъ изъ околията въ смисълъ да агитира така, както се прѣдполага всѣки пътъ да агитира една полиция, да посплаши избирателитѣ, да състави нѣкои актове и да имъ каже, че вие трѣбва да направите туй, или, ако не, така и така ще се разправя съ васъ; ако такива конкретни случаи биха се указали въ контестацията, — азъ бихъ билъ първиятъ, който ще се съглася да се провѣрятъ тия нѣща, защото провѣрено и установено, че сж така, както се казва въ контестацията, сигурно ще иматъ значение, понеже ще повлиятъ върху избирателитѣ и съ туй се измѣнява резултатътъ на избора; азъ самъ не желая да бѣда избраникъ не по волята и желанието на избирателитѣ, а по волята и желанието на нѣкой си полицейски приставъ. Но, казвамъ ви, такава нѣщо нѣма. Азъ считамъ даже, че единъ

български гражданинъ съ факта, че е чиновникъ, не му се отнима правото да изкаже своето мнѣние върху извѣстенъ въпросъ. Нема полицейскиятъ приставъ като приставъ, или околийскиятъ началникъ като околийски началникъ нѣматъ право да се произнесатъ върху нѣкои мѣроприятия, върху нѣкой държавенъ актъ и да кажатъ своето мнѣние, така или иначе? Азъ виждамъ, че г. Такевъ елима съ глава, иска да каже, че нѣматъ право.

В. Димитровъ: Вземамъ актъ отъ Вапитѣ думи, че единъ чиновникъ има право да изказва своитѣ убѣждения. А защо Вие сте подписали онзи законопроектъ за измѣнението закона за народното просвѣщение, въ който забранявате на учителитѣ не само да изказватъ своето убѣждение, но нѣщо повече? — Законопроекта на дѣдо Цанкова!

А. Урумовъ: Съвсѣмъ не е така! Законопроектътъ не е за това, не е за запрѣщаване на хората да си изказватъ убѣждението. Когато дойдемъ по този законопроектъ, азъ ще кажа своето мнѣние и ще видите, че не имъ се запрѣщава. Моего мнѣние, г-да народни прѣдставители, — и азъ вѣрвамъ, че то е мнѣнието и на всички въ туй отношение, — е, че на нашитѣ чиновници не трѣбва да се запрѣщава, каквито и да бѣдатъ тѣ, да изказватъ своето мнѣние публично по извѣстни мѣроприятия. И туй, дѣто полицейскиятъ приставъ билъ казвалъ, че монополътъ на тютюня е добро мѣроприятие, азъ вѣрвамъ, че и вие не можете да го считате за агитация, съ която е повлиялъ или изнасилитъ волята на населението, при какъвто случай само ние можемъ да го считаме противозаконно и при какъвто случай може да се иска провѣрването на тия закононарушения, и, ако се констатира, да бѣде касиранъ извѣстенъ изборъ. Така щото, считамъ, че това обвинение по никой начинъ не трѣбва да се провѣрва.

Третото обвинение, г-да народни прѣдставители, е най-сжщественото, по мнѣнието на констестаторитѣ: нѣкакви си насилия, извършени върху селянитѣ отъ с. Олу-дере-татаръ-къой, е имало, и тамъ много напиратъ. И както благородната душа на г. Бобчева, така сжщо и на много други оратори се възмути отъ тази незаконна намѣса на полицията и искаха само на това основание — понеже е имало намѣса на полицията — непрѣмънно да стане провѣрка и, ако се констатира това, да се касира изборътъ. Това бѣ Вапата мисль, г нѣ Бобчевъ.

С. С. Вобчевъ: Казвамъ, че не може само съ едно казване да става анкета или да се касира изборъ, ами трѣбва да бѣдатъ приведени конкретни случаи, конкретни факти, и ако има начало на доказателства, че дѣйствително сж извършени подобни нѣща, само тогава може да се изпраца анкета или да се касира.

А. Урумовъ: Именно, именно, въ такъвъ случай и азъ казвамъ. Понеже се навежда такъвъ примѣръ

въ констестацията, отъ извършени насилия върху избирателитѣ отъ с. Олу-дере-татаръ-къой, заради туй именно вие искате да се провѣри и, ако излѣзе туй вѣрно, тогава вие ще му дадете извѣстно значение. Напълно съмъ съгласенъ съ господата, че установени подобни обстоятелства иматъ значение. Вѣрно ли е, обаче, това? Е ли правдоподобно и дали има начало на доказателства, че подобно нѣщо се е случило? Още отсега ви заявявамъ, че това не е вѣрно; не е вѣрно, защото то се опровергава отъ даннитѣ по дѣлото, опровергава се отъ самата констестация, опровергава се отъ писмото на поручика, който е провѣрилъ тая случка. Въ констестацията се казва слѣдующето: когато трѣгнали селянитѣ отъ Олу-дере-татаръ-къой, двама души стражари, двама пѣдари и нѣколко селяни спрѣли нѣколко души отъ избирателитѣ на туй село, земали имъ бюлетинитѣ, дали имъ други, правителствени бюлетини насила и, понеже тѣ не щѣли да дойдатъ да гласоподаватъ съ тѣзи бюлетини, заради туй били задържани, за да не дойдатъ да гласоподаватъ. Въ туй се състои оплакването и благодарение, казва се въ констестацията, на туй, че сж направили оплакване до прѣдседателя на бюрото, той е билъ далъ заповѣдь на поручика, който билъ съ единъ взводъ войници поставенъ да пази реда и тишината на избора, е отишълъ и освободилъ тѣзи избиратели, за да гласоподаватъ. Прѣди всичко, бързамъ да заявя, че даже ако бѣше вѣрно всичко това, щомъ като самитѣ констестатори признаватъ, че сж били освободени онѣзи, задържанитѣ вѣнъ отъ града, обвинението губи отъ значението си, защото, и да е вѣрно, съ факта, че задържанитѣ били освободени и гласоподавали, изчезва насилието съ своитѣ грозни послѣдствия. Тогава защо до се изпраща анкета, и какво да провѣрѣва? Но азъ казвамъ, че туй оплакване на констестаторитѣ не е вѣрно; то се опровергава отъ самия поручикъ, който билъ изпратенъ да освободи ужъ онѣзи селяни, които били недопуснати до избора. Вчера г. докладчикътъ, когато ви чете всичко, ще си спомните, че ви прочете и едно писмо на самия поручикъ, което има слѣдующето съдържание: (Чете.) „При това добавямъ, че на изборното мѣсто, провѣрено лично отъ мене, горното закононарушение не се констатира“.

Г-нъ поручикътъ, слѣдъ като му сж направили това оплакване, отишълъ въ изборното мѣсто и е видѣлъ всички татаръ-къойци тамъ, питалъ ги е и не се констатирало твърдението на оплаквачитѣ. Констестаторитѣ, за да докажатъ, че дѣйствително това нѣщо е вѣрно, се отправятъ къмъ неговия рапортъ и казватъ на Народното Събрание: за доказателство, че селянитѣ сж били спрѣни, прочетѣте рапорта на поручика. Е добръ, ето този рапортъ. Въ него поручикътъ казва, че лично самъ е провѣрилъ и се оказало невѣрно оплакването на констестаторитѣ. Г-нъ Бобчевъ, когато имате не начало на доказателства, но, напротивъ, когато имате писмени

документи отъ лице незаинтересовано, които документи опровергаватъ по единъ най-нагледенъ начинъ онуй твърдение на констестаторитѣ, мислите ли, че този фактъ пакъ трѣбва да се провѣрѣва? Вие бѣхте толкозъ кавалеръ, че искахте начало на доказателства, за да се допусне анкета; когато имате туй нѣщо прѣдъ насъ, когато дохожда единъ човѣкъ, когото не можете да подозирате, че принадлежи на нашата или на вашата партия, и ви опровергава всичко, при такова положение на работата можете ли да кажете, че има основания да се изпраща анкетна комисия да провѣри тѣзи факти? Менѣ ми се струва, че ако по такъвъ начинъ разсѣждаваме, ако и по подобни случки трѣбва да изпращаме анкета, ние ще отидемъ много далечъ. (Д. Петковъ: А другиятъ рапортъ на старшията?) Другиятъ рапортъ е съставенъ по свѣдѣнията на хората, които се оплакватъ. Азъ ще ви го прочета, за да видите пакъ, че се опровергаватъ тия факти. Въ него се казва, че били трѣгнали заедно и наши, и противници, че нашитѣ искали да смѣнятъ бюлетинитѣ имъ. Сега, нашитѣ трѣгнали, а противницитѣ отипли наредъ съ тѣхъ, за да се прѣмѣсатъ въ групата имъ. Вие виждате, че тѣ отиватъ сами въ групата на нашитѣ приятели. Впрочемъ, ще бѣде... Азъ подобря да ви прочета рапорта: (Чете.) „Тази сутринъ, когато избирателитѣ отъ това село сж се събрали край селото, за да потеглятъ къмъ града, двама стражари, кехаята и пѣдарътъ, както и нѣкои отъ селянитѣ — съмишленици на тричленната комисия — сж прииствували на друга частъ отъ селянитѣ за дохождането имъ въ града, обаче, послѣднитѣ успѣли да си пробиятъ път и се присѣдинили къмъ първитѣ“ — значи, присѣдинили се къмъ нашитѣ; тѣ ги не щатъ, а пъкъ тѣ отиватъ да се тикатъ въ тѣхната група; — „при приближаването, на около 5—6 километра до града, първитѣ пакъ спрѣли послѣднитѣ, събрали имъ бюлетинитѣ и имъ ги скѣсали, но послѣднитѣ, като се приближили до града, не влѣзли заедно съ другаритѣ си, а заобиколили откъмъ югъ и влѣзли въ града по другъ път, снабдили се съ други бюлетини, каквито желаяли, и пакъ се явили да гласоподаватъ; тѣй щото, не останахъ никой избирателъ спрѣнъ“. — Държа да забѣлѣжа, че въ констестацията се казва, че били спрѣни избирателитѣ и е поискано помощъ за освобождението имъ. Каква недобросвѣстностъ! И още едно нѣщо: казватъ, че между скѣсанитѣ бюлетини намѣрили една бюлетина, която е принадлежала на нашата партия. Вие виждате, че тѣзи свѣдѣния сж събрани непосредствено отъ хората, които сж се оплакали. И самитѣ тѣ казватъ, че не сж били насилени, а сж искали да се присѣдинятъ къмъ нашата група, но тѣ ги приемали само съ условие да имъ промѣнятъ бюлетинитѣ — защото асѣк и ние бихме дали такова разпореждане на нашитѣ приятели, да не се съгласяватъ да приематъ други при себе си, освѣнъ ако зематъ наши бюлетини, но на края на крайщата противницитѣ наши сж се отдѣлили и

гласоподавали за когото си щъли. Това говори и вторият рапортъ. Прочее, при съществуването на тѣзи книжа, които опровергаватъ самата контестація, мислите ли, че трѣбва да се провѣрва това мнимо насилие? Азъ това не допуцамъ. При такова положение на работата, смѣтамъ, че сериозно не може да се поддържа, че тукъ е имало насилие, и не може да се казва, че полицията и администрацията се намѣсили и вършили безобразия. Не безъ значение, г-да, е и обстоятелството, че се указва само на единъ случай отъ насилие. Ако имаме нужда да вършимъ насилия, нема щѣхме да го вършимъ само при единъ случай? Азъ не мога освѣнъ да скърбя, че нѣкои отъ г. г. ораторитѣ намѣриха съвсѣмъ неподходящъ случай да обвинятъ правителството, че си е служило съ полицията. Г-да! Както щете, но менъ ми се струва, че не може по никой начинъ туй обстоятелство да ни даде поводъ да искаме анкета.

И тѣй погледнати всичкитѣ сериозни оплаквания по избора, приписани менъ и на моитѣ приятели и изложени въ контестаціята по начинъ, които опровергаватъ наистина избора, се опровергаватъ отъ даннитѣ по дѣлото, отъ самитѣ контестатори, и менъ ми се струва, че по никакъвъ начинъ не трѣбва да се допуща каквато и да бѣде анкета. (Н. Пановъ: По четвъртата точка, по арестуванията?)

Арестувания, г-да прѣдставители, нѣма. И азъ, когато бѣше вѣстникарската анкетна комисия въ Хасково, помолихъ анкетаритѣ да отидатъ да направятъ справка въ окръжното управление, за да се увѣрятъ, че нѣма и поменъ отъ арестуване, обаче тѣ, проникнати отъ дълбокото си безпристрастие, не провѣриха. Случката бѣше такава. Оплаквахъ се нѣколко граждани противъ този, който билъ арестуванъ, въ министерството. Министерството дава телеграфическа заповѣдъ до началника да разслѣдва случката и да донесе пакъ телеграфически, защото прѣди изборитѣ оплакванията министерството искаше телеграфически да му се съобщаватъ, за да знае какво да прави и да даде нужнитѣ разпореждания наврѣме и да се спратъ беззаконията, ако има такива. По поводъ на тази телеграфическа заповѣдъ околийскиятъ началникъ, понеже се тжатъ противъ Ибрама Халиловъ, дава разпореждане да се разслѣдва и разпита послѣдниятъ. Оказва се, че въ града го нѣма. Научаватъ се, че билъ въ Олу-дере-татаръ-кьой. Изпраща се стражаръ въ Олу-дере-татаръ-кьой, за да му каже да дойде или да го доведе. Стражарътъ отива, намира го тамъ и му казва да дойде. Не се съгласилъ вечерята да дойде, а сутринята Ибрама Халиловъ заедно съ другъ единъ трѣгва съ стражара. Дохожда въ Хасково, разслѣдватъ го и си отива пакъ по агитация. Това е прословутото арестуване, за което става дума. Нѣма арестуване, а има изпълнена една заповѣдъ за разслѣждане.

Сега, менъ ми се струва, г-да народни прѣдставители, ако туй бѣше направено съ цѣль да се прѣпятствува въ агитацията, сигурно туй щѣше да бѣде една обща мѣрка, ние щѣхме не само нему

да правимъ прѣпятствия, но на всички, не само на народната партия, а и на ония, отъ които имаме най-голяма опасностъ — социалиститѣ. Защо да се страхуваме отъ единъ турчинъ? Вие сами казвате, че е достатъчно да имаме властта въ ръцѣтѣ си, за да имаме влияние надъ турцитѣ. Е добръ, ние имаме властта въ ръцѣтѣ си, каква смисълъ има да арестуваме единъ турчинъ, отъ който нѣмаме абсолютно никаква врѣда? Повтарямъ да кажа, че арестувания не е имало и туй арестуване, ако е станало при тия условия, не е арестуване.

Сега, ако смѣтате, г-да народни прѣдставители, че при такава контестація и при тѣй констатиранитѣ данни въ дѣлото, които опровергаватъ най-сериознитѣ оплаквания по тоя изборъ, ако смѣтате, че пакъ трѣбва да се направи анкета; не съмъ азъ, който ще се откажа отъ анкетата. Азъ ви заявявамъ, че приемамъ анкета; направѣте не една, а десетъ анкети. Азъ не се побояхъ отъ една анкета отъ хора мои противници, които искаха да ме унищожатъ; азъ имамъ куража да я приема и броехъ 300 л. пари, за да опровергая тия обвинения, които ми отправяха; не съмъ азъ, който ще се побоя и кажа: не ща анкета. И колкото да има лошо понятие за мене г. Каравеловъ, азъ пакъ заявявамъ, че не съмъ азъ бай Ганю и че азъ държа на думата си, и ако не трѣбва да се съобразяваме съ законитѣ, а съ каприза на този или онзи, заявявамъ, че приемамъ анкета, приемамъ толкозъ повече, че парламентарната анкета сигурно ще опровергае вѣстникарската. Ще Ви докажа, че не съмъ азъ бай Ганю, г-нъ Каравеловъ, който не давате значение на своитѣ думи. (И. Каравеловъ: Азъ давамъ значение. Ако приемете анкета, добръ ще бѣде.)

Туй имаше да кажа, г-да народни прѣдставители, що се касае до контестаціята. По моето мнѣние, по моето дълбоко убѣждение контестаціята навеща такива данни, по които по никой начинъ Народното Събрание не трѣбва да допусне анкета. Туй го показва досега провѣрката на изборитѣ. Ние провѣрихме, може би, на 70 околии изборитѣ, по нѣкои отъ които имаше не такива малки оплаквания, а много по-големи, и никѣдъ народното прѣдставителство не се спрѣ толкозъ и никѣдъ не се наблегна толкозъ да се иска анкета. Това не ми ли дава право да мисля, че тукъ се говори повече противъ мене, отколкото противъ избора? Но понеже не искамъ да се изтълкува въ лоша смисълъ неприемането на анкета, азъ заявявамъ, че, колкото се касае до мене, приемамъ анкета и настоятелно я искамъ. Искамъ я, повтарямъ да кажа, за да докажа, че това, което се твърди отъ вѣстникарската анкетна комисия, не е вѣрно.

Считамъ не за излишно да се спра и по други още два въпроса, именно по анкетната комисия на вѣстникаритѣ, както и по възванието, по което г. Такевъ поговори малко нѣщо тукъ и ви забавлява.

Прѣди всичко по анкетата. Менъ ми се иска да прѣдставя прѣдъ васъ и вие да се убѣдите, че поне

прѣдъ моитѣ очи не може да има никаква нравствена стойностъ тази анкета — като казвамъ това, не искамъ и да помислите, че го прави, за да не се подчиня на рѣшението на арбитритѣ. (Д. Петковъ: Защо сте я искали?) Защо ли? Нека Д-ръ Генадиевъ да Ви пошюшне. (Д. Петковъ: Малко серсемлѣхъ сте направили.) — Казвамъ, че протокола на анкетната комисиия нѣма нравствена стойностъ, защото въ него сж констатирани невѣрни факти, умишлено сж изопачени отъ самитѣ анкеттори. Азъ искамъ дѣ ги релевирамъ прѣдъ васъ, за да можете да си съставите едно понятие за самата стойностъ на тази анкета. Вчера, когато г. Христовъ говори по избора, ви прочете една телеграма отъ моя приятелъ и приятелъ на г. Каравелова, г. Милевъ. Вѣрвамъ, че г. Каравеловъ много вѣрва на г. Милева и ще се съгласи съ мене, че поне по отношение на мене не може да бѣде пристрастенъ. Е добръ, какво говори той въ телеграмата си и какво е казано въ протокола на вѣстникарската анкетна комисиия? Въ протокола на анкетната комисиия се казва слѣдующето: (Чете.) „Отъ показанията на г. Милева, посоченъ за свѣдѣтель отъ г. Урумова, се установява, че въ нѣкои села е имало поставена въоръжена селска стража да не допуца да ставатъ агитационни събрания“. Безспорно е, вѣстникарската анкета е отдавала голѣмо значение на този фактъ, и затуй го е вписала. Понеже отъ друга страна е констатирала, сѣ отъ показанията на г. Милева, че се е припятствувало въ нѣколко села, затова се произнесла, че не е имало беззаконна свобода. И нѣма съмнѣние, че това е трѣбвало така да бѣде, за да има значение този фактъ, защото, ако би билъ само единъ единственъ случай, не би показвалъ, че тукъ дѣйствително е имало устроенъ планъ да се прѣпятствува на опозиционнитѣ агитатори, а като така комисиията не би го взела въ съображение и не би дошла до туй заключение, защото щѣше да бѣде чудовищно отъ единъ нищо никакъвъ случай да вземемъ поводъ да го обобщимъ и дойдемъ до нѣкоя система. Логично е, слѣдователно, да прѣдполагаме, че комисиията, като го изтъква, искала е да покаже системата, която ни е ръководила, затуй казватъ, че въ нѣколко села е имало поставена стража, за да прѣпятствува на опозиционнитѣ агитатори да правятъ събрания. Когато прочетохъ това въ протокола помислихъ си: или г. Милевъ е изкривилъ душата си, като е съобщилъ невѣрни нѣща, или комисиията отъ голѣма ревностъ къмъ беспристрастие умишлено е изкривила казаното отъ г. Милева. Азъ самъ се отнесохъ до него и поискахъ отъ него да обади телеграфически: вѣрно ли е това или не, че нему и на други опозиционни кандидати не било позволено да правятъ агитация. Вие вчера чухте отговора му; г. Христовъ прочете телеграмата. Не, казва той; само въ с. Мандра се е казвало на нѣколко души да не дохождатъ на събранието, което той направилъ, но никому и нийдѣ не е прѣпятствувано. Вънъ отъ това, той не крие, че повечето

отъ мандренци гласоподаваха за тѣхната листа. А това какво показва? Това не показва ли, че самъ г. Милевъ иде да опровергае пунктотѣ, по отношение упражнението прѣпятствия спрѣмо опозиционнитѣ кандидати? И азъ ви питамъ: колкото и да бѣде дребнавъ този фактъ, не подрава ли той нравствената основа на този протоколъ, може ли и трѣбва ли да му се дава такова значение, каквото трѣбва да се дава всѣки пѣтъ на протокола на единъ арбитраженъ сѣдъ? По моето дълбоко убѣждение — и вѣрвамъ че това е убѣждение и на г. Каравелова тоже — този протоколъ само по това основание не би трѣбвало да има никакво значение. Не би трѣбвало да се казва на мене, че туй е една дребнава работа. Вие знаете, че когато се говорѣше по отговора на тронното слово, за да се обвини правителството и да се увѣрятъ г. г. прѣдставителитѣ, че дѣйствително не сж спрѣни биянията по участъцитѣ, г. Такевъ ви наведе единъ примѣръ, че дѣйствително имало бити по участъцитѣ. На единъ нещерски гражданинъ окойскитѣ лѣкарь констатиралъ, че ималъ сино петно, като бобово зрънце, отъ физическо насилие, и г. Такевъ възкликваше и казваше: не мислѣте, че туй бобово зрънце, като свършено малко, нѣма значение; не, то има значение, то показва тенденцията на управлението; то показва, че въ България още биятъ по участъцитѣ. Туй го споменавамъ, за да ви кажа, на какво г. Такевъ обръщаше внимание. Е добръ, какво да кажемъ за протокола на анкетната вѣстникарска комисиия, когато самитѣ свѣдѣтели, когото цитира, високо протестира и казва, че лъжа е това, не е вѣрно твърдението ѣ за прѣпятствие?

А, г-да, менъ ми се струва, че това обстоятелство има голѣмо значение; има значение не за констатирането на самитѣ факти, а има значение за да се види каква е нравствената стойностъ на този протоколъ, който е писанъ противъ мене, защото, както чухте, само възъ основа на този протоколъ говорѣха отъ онзи день противъ мене и искаха нова парламентарна анкета и даже касиране. За мене това показва още едно нѣщо: то показва, че комисаритѣ, които сж отишли въ Хасково по моя покана, за да констатиратъ дали сж вѣрни или не обвиненията отправени противъ мене въ в. „Миръ“, не сж отишли като арбитри, каквито трѣбва да бѣдатъ. Азъ пакъ повтарямъ да кажа, то е fait accompli, но въ всѣки случай, менъ е прѣдоставено правото да кажа, защо считамъ анкетата за лишена отъ морална основа. (Г. Кирковъ: Вие нѣмате право да говорите, защото тѣ не сж тукъ. — Д. Христовъ: Има противорѣчиви факти!) Туй показва още тенденцията, че сж отишли дѣйствително съ тази приготвена присѣда противъ мене. (М. Такевъ: Какъ е станала тая работа, че прѣдставителтъ на в. „България“ е подписалъ?) Азъ ще обясня.

Ще си спомните, г-да, че повечето отъ г. г. ораторитѣ, които говорѣха по поводъ на тази ан-

кета — въ туй число и г. Маджаровъ и г. Бобчевъ, струва ми се, и г. Таслаковъ, — онзи денъ се произнесоха така: вѣренъ и невѣренъ, съ правствени и неправствени основи този протоколъ на анкетната комисия, ние не можемъ да разсждаваме, ние имаме тукъ едно доказателство, че обвиненията сж вѣрни и дѣйствително трѣбва да се провѣрятъ; а г. Таслаковъ отиде въ своята тройнска логика чакъ дотамъ, да иска даже касирането на избора. Ако това е така, ако тѣ казватъ това отъ формална точка на въпроса, нека ми бжде позволено и менѣ, отъ формална точка зрѣние, да ви кажа, доколко може да бжде такъвъ протоколътъ, какъвто се изискваше отъ мене и се прѣдлагаше отъ мене и приемаше отъ противната страна, нека видимъ дали е направенъ за туй, за което спорѣхме, и дали може да има рѣшающе значение по повдигнатия споръ за правилността на избора. Азъ, г-да народни прѣдставители, нѣма да отивамъ далечъ. Ще ви прочета туй, което се пишеше противъ мене по избора, и туй, което се пишеше по исканата отъ мене анкета, ще видите заключението на анкетната комисия и сами вие се произнесете дали се разрѣшава спорътъ и дали трѣбва това разрѣшение на спора да го считаме като истинско и, слѣдователно, да го знаемъ като присѣда. Азъ казвамъ това не за онѣзи, които правятъ абстракция отъ този протоколъ и искатъ провѣрката пакъ на избора, а за онѣзи, които искатъ анкета на избора възъ основа само на протокола на комисията, понеже, по мнѣнието на тѣзи господа, спорътъ билъ разрѣшенъ отъ послѣдната. Азъ имамъ броя на в. „Миръ“, дѣто се писа противъ изборитѣ. Нека видимъ тогава въ какво ме обвиняваха. (Чете.) „Срѣдствата не избираше“ — касае се до Урумова, — „а се домогна до всичко и сполучи. Заплашванията, лъжата, измамата, парата, шайкиятъ, биенето гражданъ — опозиционери — нападане ношно врѣме домоветъ на опозицията и пр. нечестни срѣдства бѣха употребени безразборно и въ пълния си разгаръ отъ деня, когато се получи извѣстие, че Камарата е разтурена и ще се произведатъ нови избори“. Виждате какво е. И понататкъ още продължава: (Чете.) „Навсѣкѣдъ се чуваше осѣждане властѣта, че позволява и покровителствува побойницитѣ, на които много пѣти самъ околийскиятъ началникъ и кандидатътъ А. Урумовъ гордо даваха лични наставления. Въ тая работа не малко имъ помогна и стамболистъ-дѣонмето В. Х. Юрдановъ, бѣдѣщиятъ градски секретаръ, който ги викаше дома си, а по-послѣ и въ градския съвѣтъ, и опѣтваше какъ да постѣпватъ и кого да биятъ. Градското население остана смаяно отъ тия либерални похождения. То почна рано да се прибира дома си, за да оцѣлѣ за изборния денъ“. Забѣлѣжете, какъвъ тероръ е имало въ Хасково! „Имаше обаче хора еснафи — дюканджии, които не можеха да си отиватъ по-късно отъ 9 ч. вечерта, че опасността бѣше очевидна. Щомъ сами си трѣгнатъ, знаяха, че ще бѣдатъ прѣбити,

особено ония отъ тѣхъ, които бѣха народняци. Послѣднитѣ бѣха и сж прицѣлна точка на дѣонметата и ялжшѣ прогресивно-либерали — цанковисти. Народняцитѣ бѣха извънъ законитѣ, на тѣхъ бѣха насочени всички стрѣли. Тѣ подиряха срѣдства за запазване, иначе щѣха да оставятъ жени вдовици и дѣца сирачета. Ето тия срѣдства: стане ли часътъ 8, почнатъ ли да се затварятъ дюканиитѣ, никой си не отива, а се събиратъ въ дюкяна на братя Гикови Арnaudови или въ хотелъ „Южна-България“. Събрани до 40—50 души, всички, съ бастуни за вардене, потеглятъ за дома си, като поставятъ на нѣколко крачки прѣди тѣхъ 2—3 души да наблюдаватъ и, щомъ видятъ шайката, да съобщаватъ. Тия нещастни хорица приличаха сжщо на християнитѣ въ врѣме на първитѣ вѣкове, и никой не може да откаже това. По такъвъ начинъ живѣха 15—20 дена прѣди избора“. Г-да, слушали ли сте за по-грозенъ, за по-ужасенъ тероръ! (П. Каравеловъ: За твоя Юрдановъ не станаха ли нѣкои писма и пр.!) Вѣрно е. Той е сжщиятъ. Още нѣкои свѣдѣния не желаете ли?

Вие виждате, г-да народни прѣдставители, какъ се описва състоянието на гражданитѣ въ града и околията прѣди избора. Врѣмената на християнскитѣ гонения блѣднееятъ прѣдъ нарисуваната картина. И наистина: кръвъ до колѣнитѣ — тероръ, ужасъ, никой не смѣе да замръкне, всѣки рано отива въ къщи; непрѣмѣнно двама-трима вървятъ авангардъ, а подиръ тѣхъ 40—50 души съ сопи трѣбва да сж ходили да се пазятъ, да чакатъ да ги нападатъ. Г-да, това не ли ви кара да си прѣдполагате, че за да се охраняватъ гражданитѣ непрѣмѣнно трѣбва да е имало шайки, не, разбойнически банди, които колятъ, трепятъ щомъ срѣщнатъ народняци? И това ние сме го правили въ продължение на 15—20 дена, уплашили сме хората и, благодарение на тия нечестни срѣдства, ние сме сплашили населението и спечелили избора. Това сж обвиненията въ в. „Миръ“. Четохъ туй нѣщо и се възмутихъ, не, ужасихъ се, и като изпъкна прѣдъ мене отвратителната фигура на писача-крафту, който е намѣрилъ гостопримство въ в. „Миръ“, искрено съжалихъ и съжалявамъ, че подобни гнуснави клевети се пишатъ въ вѣстника на една партия, която има за шефъ единъ почетенъ човѣкъ като г. Гешова. (М. Маджаровъ: Комисията ги е констатирила!) Моля ви се! (Глъчка.) Азъ прочетохъ тия тежки обвинения, прочетохъ картината на християнскитѣ гонения въ сегашното ново врѣме, за да видите въ какво се обвинявахъ. Казахъ, възмутенъ отъ тѣзи клевети, ето какво съмъ писалъ азъ: (Чете.) „Безъ свѣтъ и съ свѣстъ се твърди...“ (Д-ръ П. Гудевъ: Четохме го!) Моля, позволѣте ми. (Д-ръ П. Гудевъ: Добръ, добръ, четѣте!) „Безъ свѣтъ и свѣстъ въ нея се твърди“ — касае се за дописката въ в. „Миръ“ — „че азъ и околийскиятъ началникъ сме образували шайки, които буйствуваха, прѣслѣдвали опозиционеритѣ, биели ги, арестували ги, чупѣли имъ прозорцитѣ, съ една рѣчъ

систематически сме прѣслѣдвади политически си противници, съ цѣль да ги сплашимъ, и благодарение на „терора“, на нечутото досега „насилие“, сме спечелили изборитѣ“. Азъ отхвърляхъ категорически тѣзи обвинения и ето какво казвамъ: „никакви шайки, никакви буйства, насилия и арести не е имало. За установяване на тѣзи обстоятелства, моля опрѣдѣлението на една анкета“. Туй е, г-нѣ Маджаровъ, анкетата! Ето базата на изслѣдваніята, ето въ какво се състоеше нейната мисия! Искяхъ да се констатира: терорътъ, насилията, кръвопролитията, плачътъ на онѣзи вдовици, които сж останали безъ мъже; плачътъ на онѣзи дѣца, които сж останали безъ бащи — ужасното насилие, това искяхъ да констатира анкетната комисия. А тя какво казва? „Не се е установило достатъчно“ — трима опозиционери казватъ, че не се е установило, че е имало шайки, буйства и насилия, че този тероръ, този ужасъ, насилия, всичко това съществува само въ главата на Хасковскитѣ народници. А понеже това го казватъ трима мои противници, не показва ли този фактъ, че изборътъ е билъ най-редовенъ? Впрочемъ, че изборътъ е билъ такъвъ, се вижда отъ думитѣ на г. Киркова. Той тържествено ви заяви, че не е имало никакви насилия.

Т. Теодоровъ: Да не отхвърляте мнѣнието на комисията, защото фактътъ, че тази анкетна комисия на журналиститѣ не е констатирала всичкитѣ безобразия, Вамъ приписвани, не показва, че Вие не сте безобразенъ; това показва, че сте по-малко безобразенъ, отколкото Вие приписватъ.

А. Урумовъ: Само единъ безобразенъ човѣкъ, който нѣма понятие отъ честъ и достойнство, може въ Народното Събрание да държи такъвъ единъ гнусенъ езикъ. (Глъчка.) Само единъ шарлатанинъ като тебе, единъ дрътъ прѣдатель може да говори такива работи! Азъ ще Ви напомня, г-нѣ Теодоровъ, недѣйте ми отваря устата: не искамъ да говоря за нѣща, които ще Ви накаратъ да избѣгнете вѣнъ отъ България! (Гласове отъ лѣвицата: Кажете, кажете!) Въ Вашъ интересъ е да мълчите. Азъ ще Ви ги напомня, че никой не ги знае. Разберѣте: въ Вашъ интересъ е да мълчите. Не искамъ да покажа единъ разговоръ интименъ между тебе и единъ твой приятелъ, който те характеризира какъвъ мръсенъ човѣкъ си като държавникъ. (Гласове отъ крайната лѣвица: Кажете ги!) Не искамъ, че е срамно...

Т. Теодоровъ: Това сж само думи. (Глъчка.)

А. Урумовъ: Ти трѣбва да стоишъ вѣнъ отъ Народното Събрание, защото, когато българитѣ се биеха при Сливница, ти избѣга вѣнъ отъ България, и сега трѣбва да си вѣнъ.

Т. Теодоровъ: Защото не те е срамъ, затуй ти казахъ всичко това!

П. Каравеловъ: (Къмъ г. Урумова.) Сѣ таки бѣхте му другаръ въ народняшко врѣме.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля, г-да!

А. Урумовъ: Г-нѣ Каравеловъ, ние го напуснахме, когато още хората не знаеха. Отъ уважение къмъ г. Гешова не искамъ да говоря за тия работи. (Гласове: Кажки, кажки! — Г-да Т. Теодоровъ и М. Маджаровъ възразяватъ пѣщо.) Смѣйте се, колкото щете, г-нѣ Маджаровъ!

Т. Теодоровъ: Ти казваше, че въ случай ако се докаже това отъ анкетната комисия, ще си дадешъ оставката!

А. Урумовъ: Но не се доказа; ако се бѣ доказало, щѣхъ да си дамъ оставката.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля ви, не се разпираяйте частно! Говорѣте по прѣдмета, г-нѣ Урумовъ!

А. Урумовъ: Ще свѣрша. Както виждате, г-да, анкетната комисия трѣбваше за туй да се произнесе, и тя се произнесе въ моя полза. И затуй излѣзохъ съ едно отворено писмо и казвамъ, че тя се произнесе въ моя полза. Нека се разберемъ. Никой пакъ не стѣмъ поддържалъ, че въ нашата борба съ противницитѣ ни е имало равновѣсие и равноправност; никой пакъ не стѣмъ поддържалъ, че при безукоризнена легалностъ и свобода сж станали нашитѣ избори. Когато дойде редъ и дѣдо Господъ да прави избори на онзи свѣтъ, вѣрвайте, че не би ималъ нужда да каже и той, че небеснитѣ избори ставатъ при безукоризнена легалностъ и свобода. (Г. Кирковъ: И загование не се възхищаваме отъ онзи свѣтъ!) Ако заключението на тази анкетна комисия е туй, че азъ само морално право не стѣмъ ималъ да кажа, че изборътъ станалъ при безукоризнена легалностъ и свобода, кой може да каже, че тая е била мисията на анкетната комисия и че този нейнъ протоколъ е противъ мене? Азъ поне не мога да се съглася и никой не може да се съгласи. Туй е причината, дѣто г. г. Вобчевъ и Маджаровъ четатъ всичко, но не дохождатъ до заключението, защото е въ моя полза. Ние не можемъ и не трѣбва да гледаме само на полаганитѣ факти, а трѣбва да гледаме констатиранитѣ факти на какво заключение навещдатъ хората, изпратени да ги провѣрятъ. Тѣ сж ги провѣрили, тѣ сж ги оцѣнили и сж дошли до туй заключение, за да кажатъ, г-нѣ Маджаровъ, че не е имало шайка. Каза се, че азъ не стѣмъ ималъ право да твърдя, че изборътъ е станалъ при безукоризнена легалностъ. Но азъ имамъ законно право да кажа, че тия избори сж били свободни, че тия избори сж извършени безъ никакви насилия и, слѣдователно, сж избори, за които не може да се желае повече отъ туй да бждатъ свободни.

Т. Теодоровъ: То е Вашиятъ съдъ. Вие изискахте тази анкетна комисия: трѣбваше да се подчините на рѣшението ѝ.

А. Урумовъ: Ти само да мълчишъ. Азъ се възмущавамъ като гледамъ лицето ти! (Смѣхъ.) Добросъвѣстниятъ човѣкъ! Г-нъ Петковъ често нарича хората прѣдатели, но ако има такъвъ, то си ти. Ти да мълчишъ, когато дойдешъ съ мене да споришъ! Бъди търпѣливъ и благоразуменъ — то е спасението ти!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля г. Теодорова да не прѣкъсва; моля и г. Урумова да говори по прѣдмета!

А. Урумовъ: Отъ уважение къмъ г. Гешова не искамъ да изказвамъ нѣкои работи, които те характеризиратъ като държавникъ.

Д. Петковъ: Не щешъ да кажешъ, защото си пазишъ капийката!

А. Урумовъ: Ние ги съсипахме, г-нъ Петковъ. Величковъ, Поновъ и други ги напуснахме и тогава на народната партия се удари първиятъ ударъ; съ 50 души ние напуснахме народната партия, съ което ѝ нанесохме първия и най-силенъ ударъ.

Е. Начевъ: Ама когато падна отъ властъ!

А. Урумовъ: Не когато падна, а когато бѣше на властъ. Ние се оттеглихме и тогава тѣ паднаха.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля, на прѣдмета. (Глъчка.)

А. Урумовъ: Г-да прѣдставители! Ако се отклонихъ да говоря по протокола на анкетната комисия, причината бѣше, че на него се отдаде много голѣмо значение и всички аргументи за провѣрката на избора г. Бобчевъ и г. Маджаровъ основавахъ на него. Смѣтамъ, обаче, че той е въ моя полза и не може да даде основание за провѣрка на фактитѣ. Както и да е, да свършимъ съ тази анкетна комисия.

Едно лично обяснение дължа само на г. Такева — бждѣте толкова търпѣливи да ме изслушате. Г-нъ Такевъ заедно съ в. „Миръ“ ме обвиниха, че азъ не съмъ билъ за монопола на тютюня при агитацията, и казватъ, че това било неморално отъ моя страна. Високо заявявамъ, г-да прѣдставители, че единствената партия, която водѣше борба върху почвата на монопола въ Хасковска околия, бѣше прогресивно-либералната партия. Азъ бѣхъ, който обиколихъ всичкитѣ села и дѣто посочвахъ добритѣ и лопитѣ страни на този проектиранъ договоръ за съчастната режия на българскитѣ тютюни. Вирочемъ, това се напълно подрѣпя отъ самата контестация, въ която се казва, че азъ съмъ билъ единствениятъ, който съмъ говорилъ въ

полза на монопола, и че единствената партия, която открито се е борила, като е проповѣдвала, че трѣбва да се въведе монополътъ на тютюня, е прогресивно-либералната партия. Нийдѣ не съмъ казвалъ, че правителството било изоставило този проектъ. За доказателство на противното г. Такевъ прочете едно мое писмо — не възвание — до нашитѣ приятели и мене ме обвинявахъ, че съмъ казвалъ, че правителството изоставило договора за монопола. Ето какво съмъ казалъ азъ: „Приписватъ на сегашното правителство работи, които то нито е помислювало да върши, нито пъкъ е вършило. Така напр., когато прѣди нѣколко врѣме правителството искаше да замѣсти сегашнитѣ 80 фабриканти съ една компания, която щѣше само да има правото да дроби тютюня и да прави пакети, противникитѣ ни изкараха правителството, че щѣло да направи тютюня монополъ“. (Смѣхъ. — Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Значи, противникитѣ казватъ това?) Азъ казахъ това, което бѣше дѣйствително въ договоритѣ. Договорътъ бѣше и се състоеше въ това, че се дава право на една чуждестранна компания да дойде въ България и да фабрикува тютюня — даваше ѝ се правото на фабрикация на тютюня, зарадъ това азъ трѣбваше да го обясня. Азъ пакъ казвамъ, че дѣйствително българското правителство не даваше монопола на тютюня, защото подъ думата монополъ азъ разбирамъ даване съянето и производството на тютюня, а не фабрикацията. (М. Такевъ: Четѣте по-нататѣкъ!) Ето това е. (Чете.) „Когато прѣди нѣколко врѣме правителството искаше да замѣсти сегашнитѣ 80 фабриканти съ една компания, която щѣше само да има правото да фабрикува тютюня...“ казвамъ — „това не е вѣрно“. И по-нататѣкъ: „Отъ обясненията, които ви дадохме, и отъ писмото, издадено отъ бюрото на прогресивно-либералната партия въ града ни, вие разбрахте, че правителството нито е мислило такова нѣщо“ — да прави тютюня монополъ — „нито пъкъ е давало на нѣкоя компания монопола на тютюня. Вие сте разбрали вече, че ако се сключеше заемъ, като се задолжеше режията“. — азъ като казвамъ „режия“, тука съмъ турилъ въ скоби „дробенето“, защото какво значи режия, ако не фабрикация? Искахъ да обясня казането на противникитѣ, че режия не било фабрикация, а царуване. (Смѣхъ.) Вѣрно! Г-нъ Маджаровъ го прѣведе въ в. „Миръ“, че било царуване: българското правителство дало съчастното царуване на българскитѣ тютюни. (Г-нъ М. Маджаровъ възразява.) Вие сте го турили въ дописката, че буквалниятъ прѣводъ на режия значило царуване, и азъ искамъ да го обясня. (Г-нъ М. Маджаровъ пакъ възразява.) Азъ съмъ го обяснилъ въ смисълъ, че се дава дробенето, пакетирането, фабрикацията на тютюня. Азъ говорѣхъ на хора, които не разбиратъ литературния езикъ. И дѣйствително, компанията на съчастната режия на българскитѣ тютюни не бѣше вземане монополъ на тютюня, както го разбираха и както

го пропагандираха нашите противници, а бѣше фабрикация на тютюня.

Че азъ, г-да, имахъ право да дамъ такова едно писмо, ще се убѣдите отъ туй, че народната партия издаде нѣколко възвания, и тя ето какво казваше. Туй писмо азъ го издадохъ слѣдъ това възвание на народната партия. Тя казваше така: „Вие виждате, колко тѣзи монополи сѣ тежки; вие виждате, какъ тѣ обвързватъ рѣцѣтъ на тютюнопроизводителитѣ; вие разбирате, какво робство носятъ тия монополи: 1) Селянинътъ не може да сѣе тютюнъ“ (М. Маджаровъ: Карай, карай!) „и да го суши дѣто иска“. (М. Маджаровъ: Да, да!) Чакайте! И да го суши тамъ, кѣдѣто иска. (Смѣхъ въ лѣвицата. — Г. Кирковъ: Така е!) Чакайте! Има ли още да се смѣете? (Чете.) „2) Селянинътъ е принуденъ да продава тютюня си само на компанията“. (Г. Кирковъ: Тѣй е! — Д. Христовъ: Не е вѣрно!) Моля, моля! (Чете.) „3) Компанията ще взема тютюня безъ пазарлъкъ, ще плаща, колкото тя намѣри за монасинъ“. (М. Такевъ: Разбира се!) „4) Ако населението спре да сѣе тютюня, то насила ще бѣде заставено да го сѣе. 5) Компанията има право да го купува“ и пр., а България нѣма право да сѣе пари. (М. Такевъ: И това е вѣрно! — М. Маджаровъ: Всичко това е истина!) Споредъ Вашето мнѣние това е истина. Туй показва, че и вие сте отъ типа на Хасковскитѣ народници. — Но говорѣше се, че въ Хасковската околия никой не може да сѣе тютюнъ, и азъ бѣхъ длъженъ да обясня, че и при режия въ Хасковско щѣше да се сѣе тютюнъ и че народницитѣ заблуждаватъ населението.

Д. Марковъ: Г-нъ Урумовъ! Позволѣте да Ви задамъ този въпросъ: можеше ли българскитѣ селянини да сѣе тютюнъ, дѣто обича? (Отъ дѣсницата: И сега не може!)

А. Урумовъ: Можеше!

Д. Марковъ: Договорътъ казваше, че компанията ще укаже!

А. Урумовъ: Въ района, дѣто се укаже и дѣто е позволено. Разберѣте!

Д. Марковъ: Дѣто компанията ще покаже!

А. Урумовъ: Само единъ фанатикъ народникъ може да говори така!

Д. Марковъ: Тогазъ, вие не сте разбрали договора!

А. Урумовъ: А пъкъ вие умишлено не сте го разбрали! Азъ говоря, че може да се сѣе; въ опрѣдѣления районъ всѣки има право да сѣе.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля на прѣдмета, г-нъ Урумовъ!

А. Урумовъ: Това бѣше едно лично обяснение.

Свършвамъ и повтарямъ да кажа мосто заключение, че азъ намирамъ, че нѣма условия по фактитѣ, указани въ контестацията, да се прави каквато и да бѣде анкета, защото по-сериозното обвинение, за което можеше да се иска провѣрка, именно насилието направено върху селянитѣ, се опровергава отъ даннитѣ въ дѣлото, именно, отъ рапортитѣ на поручика. Но понеже всички правитѣ апелъ къмъ мене и мислитѣ, че това е актъ на кавалерство, ако самъ поискамъ анкета, високо заявявамъ и моля да се приеме отъ народното прѣдставителство.

К. Мирски: Г-да народни прѣдставители! Слѣдъ тая декларация на г. Урумова, че той самъ иска анкета, става излишно всѣко говорене. Но ще ми позволите да кажа двѣ думи, ако и да не считамъ г. Урумова за обвиняемъ, защото азъ, ако го считахъ за обвиняемъ, не щѣхъ да взема противъ него думата.

Азъ ще кажа нѣколко думи затова, защото не зная дали почитаемото болшинство ще се съгласи съ г. Урумова. Г-нъ Урумовъ между другото ни каза, че той имать „законно право“, но нѣмать „морално право“. Това ми напомни, г-да народни прѣдставители, наредбата, изричния текстъ на чл. 124 отъ избирателния законъ, който казва: „Народното Сѣбрание е единствениятъ сѣдѣи за правилността и дѣйствителността на изборитѣ“, отъ който текстъ се разбира, че ние тукъ не сме сѣдѣи и не рѣшаваме по формални доказателства, а сме сѣдѣи, които рѣшаваме по съвѣсть и по наше убѣждение. Азъ нѣма да говоря за заблуждението на малко же българи, че режия значело царуване, нито че режия значело дробене, както е въ парантесъ въ възвизането на г. Урумова. Ако тукъ има споръ, какво нѣщо е морално, то безспорно е неморално да се туря въ скоби думата дробене, подиръ думата режия, когато и единитѣ, и другитѣ знаятъ, че режия подразбира монополъ; защото и дѣцата знаятъ, че режия значи управление на монополъ, било само държавно, или съ нѣкое дружество, както щѣше да бѣде въ послѣдния случай. Защо, г-да народни прѣдставители, ние толкова да искаме да се дѣлимъ върху значението на морала? Нема толкова се различаваме въ понятието на думата „моралъ“? (Отъ дѣсницата: Стига вече!) Моля, моля! Азъ, защото съмъ убѣденъ, че ще се гласува за анкета, станахъ повече да натърти за значението на моралността, която трѣбва да имаме прѣдъ видъ при разслѣдването правилността на единъ изборъ. Абстрахирамъ азъ г. Урумова и неговитѣ почетни другари. Ние имаме и въ трѣшно убѣждение. Казваше се тогава, че страната била въ опасност и за спасение на отечеството ще тѣпчимъ законитѣ, долу законитѣ, само за да спасимъ отечеството. Ние имаме и морално влияние. Казаха въ Видинъ, че единъ окруженъ управителъ

може да влияе, благодарение на това, че окръжният управител може да влияе. Но ние досега нѣмахме това нѣщо, което ще съжалявамъ, ако го имаме, и искаше да го имаме почитаемиятъ Бургаски народенъ прѣдставителъ — безспорно, че и той е такъвъ, а той е г. Воденчаровъ — което се поддържа и отъ г. Теня Начовъ, значи, и отъ друго свѣтило на болшинството, че можемъ да лѣжемъ всѣкакъ българския избирателъ. Азъ протестирамъ, г-да народни прѣдставители, че ние лѣжемъ българския избирателъ. Ние имаме законъ, въ който се кълнемъ да пазимъ конституцията, а тя прѣдписва на всинца ни да бждемъ демократи, т. е. да обичаме равноправието. Вие може да не сте демократи по убѣждение, но ние сме длѣжни да бждемъ демократи, когато имаме тая конституция, която почива на демократизма, като важно начало и на равноправието. Почитаемиятъ г. Урумовъ въ едно свое писмо, напечатано въ в. „България“ на 21 того, съ дата 20 май 1902 г., твърди, че той приема, че е нарушена равноправността при Хасковскитѣ избори — това сж негови думи, г-да народни прѣдставители, и азъ обръщамъ къмъ тѣхъ вашето благосклонно внимание — нарушена била равноправността при произвеждането на послѣднитѣ избори въ Хасковската околия. По-нататъкъ, почитаемиятъ г. Урумовъ твърди, че тамъ сж си служили съ срѣдства, които могатъ да бждатъ осжждани отъ морална гледна точка. Това го признава г. Урумовъ съ подписа си отдолу на това писмо, отъ което ви прочетохъ тия негови думи. Азъ моля почитаемото Народно Сѣбрание, като назначи анкета, да обърне вниманието на тѣзи наши другари, които ще отидатъ тамъ, да обърнатъ внимание и на това, защото ние не искаме да имаме тукъ депутати, които длѣжатъ своя мандатъ на неморалностъ.

Н. Веневъ: Г-да прѣдставители! Въ комисията още, като членъ, азъ гласувахъ, че трѣбва да се допусне една анкета по Хасковския изборъ, и то въ интереса и за честта на г. Урумова. Тѣй ще гласувамъ и днесъ. Друго-яче би билъ въпросътъ и друго-яче бихъ гласувалъ, ако въпросътъ се бѣше поставилъ малко друго-яче отъ самия г. Урумовъ. Противъ избора на г. Урумова има оплакване въ Народното Сѣбрание, че още прѣди да почнатъ агитациитѣ всецѣло отъ другитѣ партии, той е печатилъ едно обявление, една покана, на цинкографията на околийското управление до кметоветѣ на Хасковската околия, които кани да дойдатъ въ Хасково да прогласятъ кандидатитѣ. Това възване било изпратено до кметоветѣ чрѣзъ стражари. Истина ли е това? Г-нъ Урумовъ не иска категорически да го признае и, слѣдователно, страхува се, че този фактъ, това обстоятелство, ако се признае отъ него, опорочва избора. Ако той бѣше го призналъ, нѣмаше нужда да искаме да се провѣрва този фактъ.

Второ едно оплакване има, г-да народни прѣдставители, въ контестацията, и то е, че г. Урумовъ

отначалото на агитациитѣ и докрая е обикалялъ Хасковскитѣ села въ съпровождение съ околийския началникъ, или съ околийския приставъ, и съ стражари, и че единъ стражаръ е вървѣлъ напрѣдъ, казвалъ е на кмета да свика избирателитѣ, прѣдъ които имъ сж държали рѣчи за прогласяване кандидатурата на г. Урумова. Г-нъ Урумовъ отрича тоя фактъ. Той не казва, че това обстоятелство не опорочва избора. Ако той признае, че е ходилъ въ околията съ околийския началникъ и съ стражари, че стражаритѣ сж свиквали общинаритѣ, за да се полага кандидатурата на г. Урумова, че той е държалъ агитационни рѣчи въ присѣстването на стражари и на околийския началникъ и че околийскиятъ началникъ и стражаритѣ сж съдѣйствували нему въ агитацията, ако той признаеше това обстоятелство, казвамъ, нѣмаше нужда да го провѣрваме, а щѣше на насъ да остане да се произнесемъ: този фактъ опорочва ли избора, прави ли го такъвъ, щото г. Урумовъ да не може да бжде народенъ прѣдставителъ или не. Тогава нѣмаше да искаме да се провѣрва.

Има и друго оплакване, че г. Урумовъ е образува една шайка въ града, която е тероризирала прѣди избора избирателитѣ, негови противници, и не имъ е дала възможностъ да агитиратъ тѣй, както тѣ разбиратъ, и, слѣдователно, да гласопадатъ тѣй свободно, както законътъ иска. Г-нъ Урумовъ отрича и този фактъ. Той каза, че нѣмало никаква шайка въ Хасково. Ако той отрича, намъ прѣдстои да го докажемъ, или, ако нѣмаме достатѣчни доказателства, да го провѣримъ и да видимъ, дали е истина или не.

Още едно оплакване, че една такава шайка подръководството и покровителството на полицията е тероризирала и селското население, плусъ е арестувала единъ агитаторъ.

Г-да прѣдставители! Всички тия данни, ако се приемѣха отъ г. Урумова за истински, оставаше да сждимъ, дали е опороченъ изборътъ или не. Г-нъ Урумовъ, обаче, иска да си остане въ ореола на свободата на избирателитѣ; той не иска да се лиши отъ правото да продължава да говори, че изборътъ въ Хасковската околия е билъ по-свободенъ отъ всѣкъдѣ другадѣ. Не бихъ искалъ да се провѣрва и да се анкетира този изборъ, ако само бѣше казано въ контестацията за нарушения нѣкакви и ако нѣмахме други доказателства въ дѣлото, и доказателства създадени не отъ насъ, не отъ избирателитѣ, а създадени отъ г. Урумова. Имаме протокола на анкетната комисия. Г-да прѣдставители! Съ този протоколъ ние сме въ различни положения съ г. Урумова. Г-нъ Урумовъ е избралъ своитѣ сждии, той доброволно се е отнесълъ до редакциитѣ, сложилъ е своята честъ на четиритѣ редакции и се общалъ, че ако тѣ намѣрятъ тѣзи оплаквания, които изброихъ, основателни и истински, че тѣзи нарушения и стѣснения на избирателното право сж ставали въ Хасковската околия, той не приема да бжде прѣдставителъ. Г-да прѣдставители! Късно е и нѣма право

днес да оспорва г. Урумовъ безпристрастието на тази анкета; нѣма право той да казва, че анкетната комисиия се е произнесла не по прѣдписанието на нѣкакви формули; нѣма право да мисли даже, а не и да твърди, че анкетната комисиия била пристрастна къмъ него, защото този сѣдъ той си го наложи самъ — никой не му го наложи. Бѣше допустимо да стане оплакване противъ единъ сѣдъ, когато този сѣдъ му е наложенъ и той не вземе участие въ неговото рѣшение. Когато той му е наложенъ отъ законитѣ, тамъ може да говори за пристрастие, тамъ може да апелира, тамъ може да мисли, че рѣшението е излѣзло отъ пристрастно гледане на работата. Въ дадения случай, обаче, когато единъ почтенъ човѣкъ, като г. Урумовъ, повѣри сѣдбата си въ рѣшитѣ на прѣдставителитѣ на четири партийни органа, нѣма право да повдига въпросъ за тѣхното пристрастие или безпристрастие, защото той се отказва завинаги отъ това право. Щѣха да бѣдатъ редакциитѣ на тия четири партийни органа много злѣ разположени къмъ г. Урумова, много лошо мнѣние трѣбваше да иматъ за него, ако... (Глъчка, не се чува.) че той слѣдъ тѣхното произнасяне ще ги обвини въ пристрастие. Тѣй щото, по отношение на г. Урумова, той нѣма право да говори за пристрастие или безпристрастие — за нея той трѣбва да... (Не се чува.)

Иде въпросътъ по отношение на насъ, народното прѣдставителство, какво значение има тази анкета? Г-да прѣдставители! Тукъ се различаваме по положение отъ г. Урумова. Ние имаме право да се спремъ на този протоколъ и да го вземемъ за пълно доказателство за правилността или неправилността на този изборъ, защото ние не сме се съгласили да дадемъ нашигъ права, да възложимъ нашигъ права на тия четири редакции: тази анкета е станала помимо Народното Събрание и, слѣдователно, нейното рѣшение не е задължително за Народното Събрание. Обаче, ние имаме нѣкои доказателства, прѣдставени отъ тази анкета, които сж начало на доказателства за оплакванията, изложени въ контестацията, и тия начала за доказателства ни даватъ възможностъ да вѣрваме, че има основание въ оплакванията, че оплакванията, изложени въ контестацията, не сж голословни, защото тѣзи доказателства ни ги дава г. Урумовъ и ние не можемъ да му дадемъ пълна вѣра, защото... (Не се чува.) но длъжни сме да подложимъ въпроса на една анкета, на една наша провѣрка. Не можемъ нито прѣдъ Народното Събрание, нито прѣдъ обществото да кажемъ, че игнорираме тѣзи факти, изложени отъ четиритѣ редакции начело редакцията на в. „България“, която...

По оплакването, че имало шайки, които сж тероризирали избирателитѣ, г. Урумовъ казва: ако е имало такива шайки, азъ нѣмамъ право да бѣда народенъ прѣдставителъ. Анкетната комисиия какво казва? „Не се установява достатъчно, че имало такива шайки“. Не се установява достатъчно. Отрича ли, че е имало такава шайка? Напротивъ,

не се установява. А за насъ какво прѣдстои? Наплатата анкета като отиде, може да установи съ положителностъ, че не е имало шайка, или пъкъ че е имало шайка. Защо да мислимъ, че ако има избиратели, които твърдятъ това обстоятелство, защо да мислимъ, че, ако отидатъ народни прѣдставители да провѣрятъ това обстоятелство, не могатъ да събератъ доказателства, за да се произнесемъ вѣстнѣ за или противъ? Ние не искаме да остане едно петно, че не сме... Ние искаме да дойде една анкета да каже, че шайки не сж върлували, защото шайка може да не върлува въ града, а може да върлува тя между населението и ще се намѣрятъ хора, които да установятъ за нейното съществуване.

Оплакватъ се тоже, че г. Урумовъ е ходилъ да агитира по селата съ околийския началникъ, съ жандарми и съ приставъ, — оплакване, което пълно се потвърждава отъ протокола на вѣстникарската анкета. Тогава ще остане на г. Урумова и неговитѣ приятели да кажатъ, дали това обстоятелство опорочава избора или не. Сега, обаче, е много рано да кажемъ, че не е имало никакви насилия, че г. Урумовъ не е ходилъ да агитира съ околийския началникъ, съ стражари и пристави, и да кажемъ противно на това, което е очевидно.

Има оплакване въ контестацията, че шайка... съ нѣколко стражари сж прѣсрѣщали нѣкои избиратели за опозиционнитѣ кандидати; обискирали ги, смѣнявали имъ бюлетинитѣ и имъ давали други. Г-нъ Урумовъ каза, че той не отрича това, че избирателитѣ сж били спрѣни на шосето, не отрича, че сж обискирани, но какво казва? Че единъ поручикъ сж едно отдѣление войска... За насъ е важно да знаемъ, дали е имало шайка, прѣдвождана отъ полицията, която е обискирала избирателитѣ, вземала бюлетинитѣ имъ, скѣсвала ги и имъ давала други. Защото, ако се установи, че стражари сж една шайка сж обискирали нѣколко души избиратели, скѣсали бюлетинитѣ имъ и имъ раздали други бюлетини, за мене изборътъ е опороченъ. Кой ни гарантира, че тѣзи избиратели, тѣй сплашени, не сж отишли да гласоподаватъ за правителствената листа, когато, ако не бѣха ги обискирали, тѣ щѣха да гласоподаватъ за опозиционната листа.

Въ всѣки случай заслужава тоя фактъ вниманието на народното прѣдставителство. И, за да имаме възможностъ ние да се произнесемъ добросъвестно... (Не се чува.) Нека дойде тогава г. Урумовъ да каже, че шайка съществува, че стражари обискираха, нека болшинството каже, че това не е съществено; нѣмамъ нищо противъ... (Не се чува.) Казватъ ни, че нѣмало арестувания, но какво било? Агитаторъ нѣкой си турчинъ билъ повиканъ отъ полицията да се яви въ Хасково, защото нѣколко хасковски граждани се оплакали противъ него и министърътъ телеграфически далъ заповѣдъ да се изслѣдва работата. Анкетната комисиия казва, че тоя агитаторъ билъ... (Не се чува.) Арестували го и докарвали го въ Хасково, слѣдъ

което го пуснали. Питамъ азъ, можеше ли околийскиятъ началникъ да арестува единъ агитаторъ за опозиционната листа само затова, защото ималъ. . . (Понеже г. ораторътъ говори отъ мѣстото си — отъ заднитѣ скамейки — говорътъ му, срѣдъ глъчката, идва на откъслѣци — по-нататкъ почти нищо се не чуе.) Всичкитѣ тѣзи работи, г-да прѣдставители, ако се провѣрятъ и установятъ отъ една анкетна комисиия, азъ мисля, че ще иматъ сѣщещено значение за редовността на избора.

Прѣседателствующъ А. Франгя: По редъ е записанъ г. Теодоровъ, но азъ искамъ да направя една малка бѣлѣжка. Не мислите ли, г-нѣ Теодоровъ, че достатъчно е говорено?

Г. Теодоровъ: Твърдѣ малко ще кажа.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Направѣте го за Народното Събрание. Два дена вече се разглежда тоя изборъ.

Г. Теодоровъ: Ако искамъ да говоря, азъ знамъ за какво и не съмъ азъ, който ще правя пазарлъкъ какъ да говоря и какъ да не говоря. Азъ искамъ да говоря, слѣдователно, азъ зная за какво да говоря и Вие нѣмате право да ми давате уроци. Азъ имамъ право да говоря и едно мога да Ви обѣщамъ, че ще говоря кратко. (Г-нѣ Т. Начовъ възразява нѣщо.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля, г-нѣ Начовъ!

Г. Теодоровъ: Когато ме касирате, ще се избавите отъ неудоволствието да ме слушате. Дотогава ще слушате, щете-нещете.

Д. Христовъ: Да говори, да говори!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Д-ръ П. Ношковъ: Двѣ думи, г-да народни прѣдставители, ще кажа. Г-нѣ Беневъ направи една фактическа грѣшка и много важна. Въ констатацията, която вчера ви прочетохъ, нийдѣ не се срѣщна думата „шайка“. Нѣма нито едно оплакване, въ което констататоритѣ да казватъ, че било прѣдъ изборитѣ, или въ деня на изборитѣ е имало нѣкаква си шайка, която да е тероризирала избирателитѣ. Това е една фактическа грѣшка, а, слѣдователно, и онова заключение, градено отъ г. Бенева върху тази грѣшка, нѣма сѣмнѣние, и то е погрѣшно.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нѣ Теодоровъ има думата.

Г. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! Въ моята парламентарна дѣятелностъ ималъ съмъ честъ да бѣда членъ на три Народни Събрания —

никога, или ако не никога, то твърдѣ рѣдко съмъ земалъ участие въ дебатитѣ по провѣрка на изборитѣ. Ако си спомнямъ, два или три пѣти съмъ говорилъ и нито единъ пѣтъ не съмъ говорилъ нито за анкета, нито за касиране, а винаги съмъ билъ склоненъ, щото изборътъ, който се е провѣривалъ отъ насъ, по възможностъ, да се утвърди, а да се касира или да се допусне анкета само въ краенъ случай, когато има прѣдставени доказателства. Защото, струва ми се, ако въ нашата парламентарна история има злоупотрѣбления съ утвърждението на нѣкои избори, не по-малко злоупотрѣбления има и съ касиране, и съ допусчане анкети. Ето защо моитѣ лични симпатии сж обикновено за утвърждението на изборитѣ. И въ този изборъ, г-да народни прѣдставители, азъ не съмъ ималъ възможностъ и желание, ако щете, да вземамъ думата по него, защото зная, че ще има доста други лица, които ще се занимаватъ съ въпроса, да го проучатъ въ подробноститѣ и затова нѣмахъ намѣрение да вземамъ думата. Но азъ станахъ сега да кажа нѣколко думи, за да оправдая моето намѣсване въ тѣзи дебати, което направихъ по-напрѣдъ, и даже въ една доста остра форма — азъ признавамъ това — по адресъ на г. Урумова, и да кажа нему и на Събранието, защо азъ бѣхъ принуденъ да го прѣкъсна.

По настоящия изборъ, г-да народни прѣдставители, има единъ твърдѣ важенъ отъ морална гледна точка въпросъ: той е въпросътъ, че единъ отъ избраницитѣ на тази околия, г. Урумовъ, по поводъ на една вѣстникарска полемика, касающа се до факти, които опорочаватъ неговия изборъ, положи въпроса на единъ сѣдъ, избранъ отъ самия него. Никой не задължаваше, споредъ нашитѣ закони, споредъ общественитѣ правила на приличие и лично достойнство, г. Урумова да излѣзе и да каже: азъ искамъ моя изборъ да се провѣри отъ четири лица, назначени отъ редакциитѣ на в. „Миръ“, на в. „Прѣпорецъ“, на в. „Новъ Вѣкъ“ и на в. „България“. Но г. Урумовъ, който претендира, че не е български бай Ганю — каза го даже отъ трибуната — се хвали тукъ прѣдъ всички ни съ тази лична и изключителна доблестъ, която ималъ, за да постави сѣдбата на своя изборъ въ рѣцѣтѣ на четири лица, посочени отъ четиритѣ редакции на едни отъ най-виднитѣ прѣдставители на общественото мнѣние въ България. Може, г-да народни прѣдставители, да нѣмаме голѣмо почитание къмъ нашитѣ журналисти — ние аслж сме голѣми песимисти, ние нѣмаме почитание не само къмъ нашитѣ прѣдставители на печата, но ние нѣмаме почитание и къмъ себе си, и къмъ народнитѣ прѣдставители, и къмъ министритѣ, и къмъ Княза, и къмъ черква, и къмъ всичко — това е единъ нашъ недостатъкъ и, г-да народни прѣдставители, въ това отношение то е единъ сѣщещенъ недостатъкъ. — Но съгласѣте се, че ние, ако сме конституционна държава, длѣжни сме да почитаме тѣзи прѣдставители на общественото

мнѣние, на печата, който изразява това мнѣние и който го създава, и не можемъ да кажемъ, че въ редакциитѣ на нашитѣ вѣстници седятъ проидохи, хора, които могатъ да лъжатъ, които могатъ да бждатъ несправедливи. Можемъ да говоримъ това, азъ разбирамъ. Но ако нѣкой отъ насъ земе и си избере четири вѣстника, които той повидимому трѣбва да ги почита и затова ги избира — както въ дадения случай г. Урумовъ си е избралъ вѣстницитѣ: „Новъ Вѣкъ“, „Миръ“, „Прѣпорецъ“ и „България“, отъ различни оттенки, и въ това число и такива оттенки, които сж най-симпатични на самия народенъ прѣдставителъ и общественъ дѣятелъ — ако той си избере четирма сждии, въ ржцѣтѣ на които постави сждбата на своя изборъ, доблестнитѣ хора, като искатъ да се похвалятъ съ такъвъ куражъ, правятъ слѣдующето задължително за тѣхъ нѣщо, за да не ставатъ нѣщо подолно и отъ бай-ганювци; когато тия избрани отъ него сждии — защото той ги избира, той ги назначава, той посочва редакциитѣ, това не е сждъ, който редакциитѣ избиратъ отъ тѣхъ си, но той си го е избралъ, той е депозиралъ паритѣ за разноска — когато такъвъ сждъ се конституира, първата морална обязаность на лицето, което конституира сжда, ако то почита себе си, ако то почита българския печатъ, прѣдставляванъ въ случая отъ най-виднитѣ неговии членове и по указанието на самото заинтересовано лице, първата морална обязаность на това лице е, какъвто приговоръ, какъвто присжда и да издаде той сждъ, да ѝ се подчини безусловно, защото тя изхожда отъ лица арбитри неговии, и само неговии, а не на неговии контрагентъ, защото неговиятъ контрагентъ нѣмаше право да му каже: земѣте тази или друга редакция, а се е съгласилъ съ онѣзи, които самъ г. Урумовъ си е избралъ, тѣ да разрѣшатъ въпроса. Казвамъ, това е едно много строго, много неизбѣжно морално задължение, което никой поредъченъ човѣкъ не може да си позволи да отхвърли. Има право г. Урумовъ, ако тѣзи четирма прѣдставители на печата, на общественото мнѣние, които сж изучили дѣлото по избора му, ако тѣ не сж се отнесли съ нужната сериозность, има право да ги критикува, но слѣдъ като се подчини на рѣшението, той, съгласно дадената си дума, че ако единъ сждъ, съставенъ отъ редакциитѣ на тия и тия вѣстници, признае избора за опороченъ, то азъ самичкъ ще си дамъ оставката и ще напусна Народното Собрание, е безусловно длъженъ да направи това, за да може тукъ съ доблестъ да каже: азъ не съмъ бай Ганю! (Т. Начовъ: Той може да го направи; ние какво ще направимъ?) И за да може да спази една мѣнница частица отъ поредъчность, какъвто единъ български народенъ прѣдставителъ трѣбва винаги да притежава, и притежава по закона въ най-голяма доза, той трѣбва да се подчини на присждата и подиръ това да пише въ вѣстницитѣ, да пише брошури и да стоваря вината върху тѣхъ, да казва, че българскитѣ първи

вѣстници — онуй, което въ 25 години сме създали, за да прѣдставлява нашето обществено мнѣние, да прѣдставлява България, българскиятъ мислителъ свѣтъ — не заслужаватъ довѣрието на хората, не можемъ тамъ да намѣримъ сждъ и втори пътъ да се не лъжатъ хората. Ако ли, наопаки, не е въ състояние да направи това, той трѣбва да мълчи. И може би това да бжде единъ прецедентъ, дѣто нѣкой като г. Урумовъ ще се подложи на една вѣстникарска анкета, или поне ще го направимъ задължително за хора, които боравятъ съ перото, които боравятъ съ словото въ Народното Собрание, и може би ще спечелимъ твърдѣ много отъ това. Но, г-да народни прѣдставители, да вземе да конституира самъ единъ такъвъ сждъ и послѣ, когато той издаде своя приговоръ, да дойде да казва: това заключение трѣбва да бжде единодушно — защото само заключението не е единодушно, върху него има единъ отъ анкетаторитѣ особено мнѣние, а върху всички факти сж съгласни — да дойде на трибуната да заеме мѣсто и да не мълчи, а да казва: азъ не съмъ бай Ганю, азъ имахъ доблестта да се подложамъ на вѣстникарски сждъ! Че каква заслуга имашъ, когато ти не му се подчинявашъ?

Отъ тази точка като гледамъ, азъ не можахъ да се одържа и да не протестирамъ за онова, което чухъ отъ г. Урумова. И още не му стига да бравира, да прѣнебрѣгва най-сжществената обязаность на всѣки човѣкъ, на единъ джентльменъ, ами да дойде да вземе да атакува противъ в. „Миръ“, противъ неговитѣ редактори и противъ лицата, които участваха въ този неговъ сждъ! Че тѣзи хора ти ги почете прѣдварително съ твоего довѣрие, ти имъ депозира пари да отидатъ на твоя смѣтка и ти нѣмашъ моралното право, нито законно, нито човѣшкото право да ги атакувашъ така безжалостно. И всѣки другъ осѣнѣлъ тебе има право да каже, че това е една непоредъчность отъ твоя страна. Ето съ какво се оправдаватъ моитѣ прѣкъсвания, които направихъ на г. Урумова. И азъ отъ това правя слѣдующето заключение: Ако г. Урумовъ е поискалъ вѣстникарска анкета и ако тази анкета е констатирила факти, които, безспорно, опороочаватъ неговия изборъ, заключението, колкото и да е задължително за г. Урумова, ние можемъ да го приемемъ съ едно смегающе обстоятелство и да кажемъ, че работата да си даде оставката, то е лична негова работа — суратъ бенимъ, дѣто го казватъ турцитѣ, суратътъ е мой, ако ща, ще се срамувамъ, а ако не ща, нѣма да се срамувамъ; истерсеамъ утанкрамъ, истерсеамъ утанмамъ. Въ това положение г. Урумовъ, ако не го е срамъ, нека не се срамува и стои тукъ като народенъ прѣдставителъ, ние не можемъ да го извадимъ отъ нашата срѣда, защото този неговъ сждъ тѣй се е произнесълъ. Ние можемъ да сждимъ тѣй или иначе, както казахъ по-рано, но ние нѣмаме право да го извадимъ оттукъ. Ние не можемъ, когато той не се подчинява на сжда, да вадимъ заключение да касираме избора. Но най-малкото, което можемъ

да направимъ, което сме длъжни да направимъ, безъ да прѣнебръгнемъ правата си и безъ да се умаловажимъ въ очитѣ на българския народъ, въ очитѣ на нашия печатъ, въ очитѣ на нашитѣ политически групи въ Камарата, поне да направимъ провѣрка на тия факти чрезъ една наша анкета. Тази провѣрка, г-да народни прѣдставители, ще бѣде даже благоприятна за г. Урумова, ако нему е още мило и драго да стои тукъ наредъ съ народнитѣ прѣдставители, въпрѣки издаденото противъ него рѣшение, защото ще му позволимъ въ вътрѣшността на съвѣстѣта си да каже, че истина онай анкета така се произнесе, по азъ си запазвамъ правото да очаквамъ и друга анкета и, като намѣри рѣшението ѝ слабо, да се хване за него, като за сламка — за поредъчни хора твърдѣ нещата опора — която да му позволи да стои въ нашата срѣда и въ бѣдѣще, а ако иска касиранието му, да си излѣзе отгукъ. Тѣй щото, искането на анкета е въ полза на самия г. Урумовъ и азъ заключавамъ, че ако Народното Събрание не допусне при тия обстоятелства анкета — по същността нѣма да говоря, припомнямъ само това, което г. Беневъ каза и което всичко носи печата на полицейско-административно вмѣшательство въ най-възмутително отношение — ако ние минемъ по-нататъкъ и утвърдимъ този изборъ, като игнорираме тия факти, срамътъ, който понастоящемъ, споредъ моето мнѣние, вече съществува лично за г. Урумова, отъ неговото поведение ние ще го раздѣлимъ, ще стане нашъ срамъ и ще излѣзе, че не само той е, който може по единъ бай-ганювски начинъ да назначи съдъ и послѣ нищо да не иска да знае, но и въ Народното Събрание има такива хора, които така цѣнятъ моралното значение на единъ фактъ. А това не е желателно за престижа на едно българско народно събрание, за XII-то народно прѣдставителство въ България. И моето мнѣние е, че анкетата е станала по този начинъ безусловно наложителна, и нека кажа и това, че и самъ г. Урумовъ не е противенъ на това нѣщо, че и той самъ каза нѣкои нѣща, които се релевираха така вѣщо отъ г. Мирски, които го осжждатъ — той призна, че изборътъ е станалъ дори неправилно. А, съгласѣте се, такова едно самопризнание въ Народното Събрание на едно заинтересовано лице много значи. Кажа, че за равновѣсие въ борбата не можеше и дума да става, че нѣмаше пълно равновѣсие. Самиятъ правителственъ избраникъ казва, че ималъ задъ гърба си полицията, която цинкографира възванията му и ги пращала въ общинитѣ съ стражари. Това той самопризна. Това за насъ създава дългъ, а не право да искаме да пратимъ анкета. И азъ заради туй си позволихъ пръвъ път въ тази Камара да ходатайствувамъ за една анкета, анкета за избора на Хасковския народенъ прѣдставителъ. И азъ мисля, че и болшинството, и меншеството, и правителството, и опозицията трѣбва да се рѣши на това, което нищо не прѣдлѣжава за изхода на

избора, а ще ни даде само възможность да се увѣримъ въ това, което е било, и да се ориентираме какво ни прѣдлежи да направимъ.

Н. Цановъ: Г-да прѣдставители! Азъ много малко ще кажа, за да оправдая своя вотъ по избора. Прѣди всичко, искамъ да констатирамъ единъ фактъ. Въ нашия правилникъ, дѣйствително, нѣма прѣдвидено правило, щото, слѣдъ като изкаже мнѣнието си контестираниятъ прѣдставителъ, да се запрѣщава на другитѣ прѣдставители да взиматъ думата, но едно общо правило мълчеливо се създаде въ Събранието, (И. Бобековъ: Миналата година. — Я. Сакъзовъ: По-рано.) че слѣдъ като говори прѣдставителътъ, върху когото се хвърлятъ обвиненията, да не взиматъ други думата, за да остане Народното Събрание подъ най-прѣсното впечатление на защитата. Защото въ дадения случай не може освѣнъ да се признае, че контестираниятъ не е друго, освѣнъ човѣкътъ, върху когото се хвърлятъ обвиненията по избора, а той е, слѣдователно, който трѣбва да каже своята защита. Но както и да е, отъ това правило се направи изключение, та и азъ искамъ да кажа само нѣколко думи.

Говори се тукъ за личния въпросъ на г. Урумова. Азъ заявямъ, че ако азъ бѣхъ на негово мѣсто, нѣмаше да дойда въ Народното Събрание слѣдъ онова, което е констатираше една вѣстникарска анкетна комисия, на която той се е подчинилъ. Но ако самъ г. Урумовъ това не прави, ние отъ друга страна нѣмаме право да му наложимъ туй нѣщо. Този въпросъ е личенъ, неговъ, той е въпросъ, който прѣдставлява моралната личностъ на г. Урумова, днесъ да говори едно, утрѣ да се отказва отъ него — нѣщо, на което, за жалостъ, ние сме очевидци въ нашия общественъ животъ — да пишемъ възвания, да общаваме извѣстни работи прѣдъ избирателитѣ, прѣдъ българския народъ и, когато дойдемъ тукъ, всичко това да го отказваме и да мигае, когато ни се то хвърля въ очи. По тия причини, макаръ сума неморални работи да сж се изнесли и доказали — нѣкои отказватъ, че четатъ вѣстницитѣ, други казватъ: ние бѣхме аджамии, когато бѣхме въ опозиция — по, така или иначе, това е работа относително моралната стойность на лицата. По този въпросъ г. Урумовъ, самъ по себе си, не трѣбваше да се явява, но ако се яви, ние нѣмаме законно основание да го изхвърлимъ изъ Народното Събрание. То е въпросъ личенъ на г. Урумова и, ако го казвамъ, това прави, за да се види доколко той може да сдѣржи своитѣ обѣщания.

Трети единъ въпросъ, върху който искамъ да обърна вниманието на почитаемото народно прѣдставителство. Говори се отъ страна на народната партия, говориха, дѣйствително, и г. Такевъ, и г. Кирковъ, и азъ имъ отдавамъ пълно право да авансиратъ онѣзи нарушения, за които се пише въ контестацията, да се възмущаватъ, да искатъ

анкета и даже по-нататък да отидатъ, да искатъ и касиране на избора — иматъ пълно морално право да искатъ туй нѣщо — но отъ страна на народната партия се прави известно заявление и се иска, вслѣдствие на констатацията, да се провѣрятъ фактитѣ, като се нареди една анкета. Азъ съ голѣмо внимание изслушахъ рѣчитѣ на г. г. Теодорова и Бенева. Тѣ не ни казаха, дали тѣзи нѣща, които се авансиратъ въ констатацията, сж отъ такова естество, за да могатъ да опорочатъ избора; тѣ само едно нѣщо заявиха: г. Теодоровъ говори за моралната личностъ на г. Урумова — това е въпросъ, казвамъ, за личността на г. Урумова; но г. Беневъ много боязливо се стараеше да се произнесе по въпроса: ами ако се констатира тѣзи обстоятелства, дали се опорочава или не изборътъ? Той иска само да се констатира, за да може съ това да се хвърли сѣнка относително голѣмата или не голѣмата свобода, при която е станалъ изборътъ въ Хасковската околия, т. е. да се не перчи г. Урумовъ, че изборитѣ въ Хасковската околия сж станали при пълна свобода. И азъ си много хубаво обяснявамъ, защо г. г. народняцитѣ не искатъ да се произнесатъ ясно и категорично по този въпросъ. Много ясно си обяснявамъ това, защото сж правила това и, може би, въ много по-голѣма доза ще го правятъ въ бъдеще, когато поематъ властта. (Гласове отъ дѣсницата: Вѣрно! — Т. Теодоровъ: То е въпросъ!) Тѣ искатъ само да се прати анкета. Нека кажатъ г. г. народняцитѣ: ако се констатира тѣзи факти, сж ли такива, които по тѣхното мнѣние могатъ да опорочаватъ единъ изборъ? Ето този е въпросътъ, който трѣбва да обяснятъ господата, които искатъ да се провѣри този изборъ. (Т. Теодоровъ: Безспорно!) Тѣзи нѣща да се авансиратъ и да видимъ, дали тѣ дѣйствително искрено се възмущаватъ отъ известни лошава работи, извършени въ това управление.

Та, казвамъ, въпроса за избора въ Хасковската околия азъ го свързвамъ съ въпроса за избирателната система на изборитѣ, извършени изъ цѣла България. Такива сж изборитѣ, такива сж били и, за нещастие, може да бъдатъ такива дълго време. Но това е въпросъ за оцѣнката на политиката на правителството. Нека не се смущаватъ г. г. прогресивно-либералитѣ, които най-много викаха за суверенитета на народната воля, ако — както споменахъ при отговора на тронното слово — имъ кажа и сега, че тѣ се ползватъ съ всички онѣзи срдства, съ които сж се ползвали досега другитѣ партии, макаръ че не употребиха всичко, понеже имаше единъ законъ, който не позволяваше това, което се употребяваше отъ г. г. стамболовиститѣ, радославиститѣ и народняцитѣ. И ако не употребиха всички минали срдства, тѣ не ги употребиха не защото нѣмаха желание да ги употребятъ, а защото имаше и други обстоятелства, които имъ прѣчеха на това нѣщо.

Но когато дохожда въпросътъ за избора въ Хасковската околия, ние трѣбва да си зададемъ единъ

въпросъ: дали, дѣйствително, тия авансирани отъ страна на констататоритѣ факти сж такива, които могатъ да опорочатъ избора въ Хасковската околия. Та такива сж станали по цѣла България, дѣто сж избрани правителствени депутати. По тази причина заявявамъ, макаръ че г. Урумовъ въ своята агитация се е домогвалъ до доста нелѣпи и доста неморални срдства — като е обвинявалъ даже, че известни хора за гласуването, което сж правила, сж взимали по единъ или по другъ начинъ подкупи — като отхвърлимъ всичко това настрана, като оставимъ настрана и личния въпросъ на г. Урумова, защото той е въпросъ, който показва неговата личностъ, азъ заявявамъ, че ще гласувамъ за потвърждението на този изборъ, понеже нищо не ме убѣждава, че ако отиде анкетна комисия, ще може да изкара нѣщо повече отъ онова, което се съобщава отъ новитѣ констататори. А щомъ не се констатира нѣщо повече, азъ не знамъ защо ще се изира анкетна комисиия, само за да се губи време и харчатъ пари.

П. Вжжаровъ: Съ нашето двудневно и безрезултатно досега дебатиране по провѣряемия днесъ Хасковски изборъ ние се поставяме въ положението на онзи лековѣрецъ, който е гошилъ да стигне небесния хоризонтъ. А причинитѣ на туй не се криятъ другаде, освѣтъ че ние вмѣсваме въ време на разискванията именно мнѣнието на анкетната вѣстникарска комисиия или мнѣнието на комисиията, назначена по некането на избрании г. Урумовъ, безъ съгласието на неговитѣ другари. Ако изхвърлимъ, казвамъ, изпрѣдъ видъ, при прѣцѣняването правилността или не на избора, мнѣнието на вѣстникарската анкета и се допремъ до онзи масщабъ, до онази мѣрка, която ни дава право да говоримъ за правилностъ или неправилностъ на избора, азъ казвамъ, че още първия денъ ние ицѣхме да дойдемъ до зачитане на самия законъ. Ние тогава нѣмахме да се подведемъ отъ външното влияние. Било туй право или не, ние сме първитѣ сждии тукъ и ние можемъ да правимъ всичко, безъ да се поддаваме. Ако това е така, тогава, г-да, нека всички ние не влѣземъ въ стълкновение съ самия избирателенъ законъ, нека го уважимъ. Отъ друга страна, избрании г. Урумовъ, който давалъ декларация прѣдъ анкетната комисиия, че ще си даде оставката, ако анкетната комисиия се произнесе, че е имало нѣкакви опорочающа избора обстоятелства, ако, казвамъ, той е искалъ анкетна комисиия, ако той е давалъ такава декларация, то това остава за негова смѣтка; за неговитѣ другари не е задължително, нито нѣкъ за Народното Собрание. Та ако г. Урумовъ или, по-право, ако уважаваме самитѣ насъ, ако ние уважаваме избирателния законъ, то ние трѣбва да имаме прѣдъ видъ, при прѣцѣнката на тия обстоятелства, при мѣрилото, самата констатация, а да отхвърлимъ мнѣнието на вѣстникарската анкета. А въ случая г. Урумовъ, който е давалъ подобна декларация

прѣдъ анкетната комисия, ако уважава, казвамъ, ръководителитъ на общественото мнѣние у насъ, ръководителитъ на българската журналистика, трѣбва да се постави като обвиниетъ и тогава нека той уважи мнѣнието на тази анкетна комисия, както ние сме длъжни да уважаваме самия избиращъ законъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Понеже никой другъ не иска думата, обививамъ прѣдната по Хасковския изборъ за приключени.

Има двѣ прѣдложения. Първото е направено отъ провѣрочната комисия, която моли да се приеме изборътъ за правиленъ и редовенъ, а второто прѣдложение е направено и поддържано отъ нѣколко народни прѣдставители, които искатъ една анкета, за да се провѣри редовността на сѣщия изборъ. Съгласно правилника, ще се положи на гласуване, първо, прѣдложението, което не изчерпва въпроса, прѣдложението за анкета.

Моля, прочее, всички г. г. народни прѣдставители, които приематъ да се отреди една анкетна комисия, която да провѣри на мѣстото редовността на Хасковския изборъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Полагамъ на гласуване второто прѣдложение, именно приемането за редовни и правилни изборитъ станали въ Хасковската околия, и моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ, че тия избори сѣ правилни и редовни, да си вдигнатъ ржката. (Едни прѣдставители: Болшинство! — Други: Меншество!) Понеже има съмнѣние, моля г. г. квесторитъ да провѣрятъ!

Моля ония, които приематъ, че изборитъ станали въ Хасковската околия правилно и редовно, да си вдигнатъ ржката.

Квесторъ Т. Начовъ: (Къмъ г. Трифонова въ връме на прѣброяването.) Трифоновъ! Вдигай ржка! (Смѣхъ.)

Т. Теодоровъ: Констатирамъ въ Народното Събрание това, че г. квесторътъ въ прѣброяването каза: „Трифоновъ вдигай ржка“! И това е квесторъ, да вика: „вдигайте ржка“! (Скарване между г. квестора и г. Теодоровъ.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Моля, тишина! Моля г. квестора да брои!

Квесторъ Т. Начовъ: 73 души вдигатъ.

Д-ръ Б. Милановъ: Ние оспорваме, че има болшинство! Моля гласуването да стане чрѣзъ ставане на крака! (Глъчка.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Понеже се заявява съмнѣние, още веднажъ ще се гласува. (Гласове: Съ ставане на крака!)

Т. Орловъ: Кой заявява съмнѣние?

И. Вобековъ: Азъ прѣдлагамъ, които искатъ анкета, да станатъ на крака.

Г. Кирковъ: Тукъ има правилникъ, а не по Вашия кефъ да става това!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Съгласно правилника ще постѣпимъ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-да! Менъ ми се чини, че прѣдложението за анкета падна. (Отъ дѣсницата: Тѣй!) За него нѣмаме споръ. Сега трѣбва да се гласува второто прѣдложение, за утвърждение или не на избора. (Гласове: Тѣй!)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ, че изборитъ въ Хасковската околия сѣ били извършени правилно и редовно, да си вдигнатъ ржката. (Отъ лѣвицата: На крака, на крака! — Болшинство, г-да! — Гласове: Меншество! — Глъчка.)

Д-ръ Б. Милановъ: Съгласно правилника трѣбваше да се гласува чрѣзъ ставане на крака!

Прѣседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Давамъ 10 минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданието се продължава.

На дневенъ редъ иде провѣрката на избора, станалъ въ втората Пловдивска селска околия.

Г-нъ докладчикътъ има думата.

Т. Теодоровъ: Моля, дайте ми думата, г-нъ прѣседателю!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Имате да кажете нѣщо по избора ли?

Т. Теодоровъ: По единъ частенъ въпросъ.

Г-да народни прѣдставители! Въ по-напрѣжнитъ обяснения не можахъ да чуя добръ нѣщо, което се казало на мой адресъ отъ г. Урумова. Той каза, че знаелъ нѣщо такова, което ако го каже въ Събранието зарадъ мене, то азъ съмъ щѣлъ да избѣгамъ отъ България и че ако не го казвалъ, правѣлъ го отъ почитание къмъ г. Гешова. Да се авансиратъ подобни работи въ Събранието, ще се съгласитъ, че е малко да се каже неделикатно — то е безчестно. Единъ народенъ прѣдставителъ, ако знае нѣщо, което е позорно за другиго, и не счита за пужно да говори за него, щомъ спомене въ Събранието, че знае, то една морална обязаностъ е отъ първа степенъ да го каже. Така да говоримъ, че знаемъ нѣщо за еди-кой си и да го не казваме, то е само да държимъ едно поведение, което на всички езици се нарича прѣстѣпление, даже се нарича прѣстѣпление подло. Заради това азъ, съ съгласието на г. Гешова, искамъ да го каже! По-напрѣдъ не го направихъ въпросъ, защото не раз-

брахъ, че иматъ нови факти да каже, и мислѣхъ, че това е фамозното дезертѣорство. Та сега взехъ съгласието на г. Гешова, който освобождава г. Урумова отъ онова почитание, което му дължи, и той желае да каже г. Урумовъ това нѣщо. Азъ мисля, г-да народни прѣдставители, че трѣбва да вземемъ за правило, когато говоримъ въ тая Камара, която наричаме свещена, по никакъвъ начинъ да не авансираме нѣща, които не можемъ да ги кажемъ, защото, както казахъ и по-рано, това е безчестно. Всѣки трѣбва да държи смѣтка. Азъ прѣдизвиквамъ г. Урумова да каже това нѣщо на всеуслишание въ Народното Събрание и, ако трѣбва да обгамъ, или трѣбва да си дамъ оставката, азъ ще го направя, а не като него . . . (А. Урумовъ: Какво?) а не като Васъ, хемъ я давамъ, хемъ не я давамъ.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ бихъ желалъ да се избѣгватъ остритѣ думи, които положително си нѣматъ цѣль. Сега, доколкото азъ чухъ, когато говорѣше г. Урумовъ, конкретни нѣкои работи не се казаха. Така щото мисля, че г. Теодоровъ може да бѣде спокоенъ. И моля г. Урумова да тури точка на прѣвнията и, ако има нѣщо да казва, нека отиде да го казва другагдъ, а не тукъ. (Т. Начовъ: Това сж частни дертове!) Ако господата искатъ да се обясняватъ, нека направятъ прѣдложение и да видимъ дали ще го туримъ на дневенъ редъ.

Т. Теодоровъ: Ако г. Урумовъ не се изкаже тукъ по въпроса, азъ ще го считамъ за подлець!

А. Урумовъ: Вие сте подлець!

Т. Теодоровъ: Вие сте най-голѣмиятъ подлець! (Глъчка.)

А. Урумовъ: Вие сте най-голѣмиятъ подлець! Вие сте чудовище! (Глъчка.)

Т. Теодоровъ: Кажете какво съмъ . . . азъ не го чухъ. Ако бѣхъ чулъ, още тогава щѣхъ да ти отговоря!

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Кѣмъ дневния редъ, моля!

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Минаваме кѣмъ дневния редъ. Имаме на дневенъ редъ доклада на избора, станалъ въ втората Пловдивска селска околия.

А. Урумовъ: Защо не ми давате думата да го кажа? (Гласове: Нѣма нужда!)

В. Статковъ: Азъ именно това щѣхъ да кажа. За достолюбието на Народното Събрание, азъ моля да не се допуцатъ частни разприавии. Ние не сме дошли да слушаме дертоветъ на хората.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Искамъ думата, г-нѣ прѣдседателю! Азъ имамъ да кажа двѣ думи.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Имате думата.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Г-да прѣдставители! Азъ мисля, че това, което каза г. Министъръ-Президентътъ, е и добро, и умно нѣщо. Винаги трѣбва да се отбѣгватъ остритѣ думи. Има едно неудобство, което има възможность да се изглади. То е, че тии думи, твърдѣ окърбителни, г. Урумовъ ги изказа въ увлѣчението си, въ гнѣва си. Г-нѣ Теодоровъ е ствършено правъ да иска да му се рѣче туй нѣщо, което го е позорило, и длъжность е на г. Урумова да оттегли думитѣ, които той искаше да каже, и по такъвъ начинъ да се свърши въпросътъ. Не може да се говори въ Народното Събрание нѣщо и да се заканва нѣкой и послѣ да каже: „отвѣтъ ще ти го кажа“. Азъ мисля, че самъ г. Урумовъ ще съзнае, че е отишълъ по-далечъ, отколкото е трѣбвало, че думитѣ му сж отишли по-далечъ отъ мисълта му, и най-почтеното нѣщо е да си вземе думитѣ назадъ. (Гласове: Кѣмъ дневния редъ!)

Докладчикъ И. Василевъ: Г-да народни прѣдставители! Има да ви докладвамъ избора . . .

А. Урумовъ: Ще направя една декларация по въпроса. Азъ се разговарихъ съ г. Гешова за това, за което намекнахъ и за което казахъ, не че ще напусне г. Теодоровъ България, а ще напусне Събранието, ако има честь. Съгласихме се, че слѣдъ като лицето, което ми събщи този разговоръ, бѣде изслушано отъ г. Гешова, тогава ще събщи. (М. Маджаровъ: Ама тукъ, въ Камарата!) Тукъ, въ Камарата.

Т. Теодоровъ: Азъ искамъ да ме изобличите. (Глъчка.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Продължавайте, г-нѣ докладчикъ! (Глъчката продължава.) Моля, г-нѣ Манчовъ, тишина!

Докладчикъ И. Василевъ: Г-да народни прѣдставители! Моля, имайте търпѣние. Има да ви докладвамъ избора за единъ народенъ прѣдставителъ, станалъ въ втората Пловдивска селска избирателна околия. Тази околия е била раздѣлена на три секции.

Въ първата секция, въ селото Автоево, отъ 1.872 избиратели, гласоподавали 674. Получивши най-много гласове кандидати сж слѣдующитѣ: Димитъръ Поповъ е получилъ 390 гласа, К. Серафимовъ — 208, С. С. Бобчевъ — 20 и други двама по-малко. Бюрото е наврѣме почнало своитѣ дѣйствиия и въ врѣме е свършило. Прѣзъ цѣлия день изборътъ е вървѣлъ мирно и тихо; никакви заявления нѣма. Протоколътъ е останалъ чистъ, нѣма никакво особено мнѣние и е подписанъ отъ всички. Втората секция е била въ с. Брѣзово съ 2.091 избиратели, отъ които сж гласоподавали 1.061. Гласоветѣ

на получившият кандидати въ тази секция сж: К. Серафимовъ — 551, С. С. Бобчевъ — 90, Д. К. Поповъ — 356 и други съ по-малко. Въ тази секция на бюрото е било съобщено отъ кандидата К. Серафимовъ, че избирателитъ отъ с. Сарж-Демирджий, когато пристъпили къмъ тази секция, на половина часъ отъ селото далечъ, имало скрити хора, които стрѣляли, и молилъ прѣдседателя на бюрото да се разпореда, за да могатъ да дойдатъ да гласоподаватъ. Той, съ съгласието на военния тамъ поручикъ, пратилъ 4 души войници съ единъ избирателъ и, като отишли на самото мѣсто, не се установило нищо. Тѣ отишли и по-нататъкъ, въ самото село на тия избиратели, и тамъ сж намѣрили нѣколко души, които подкапали да дойдатъ да гласоподаватъ, но тѣ отказали, защото ги било страхъ. Увѣщавали ги, че нѣма нищо, но тѣхъ ги било страхъ. Друго оплакване нѣма. Цѣлия день това мѣсто е било мирно и тихо. Тази бѣлѣжка е помѣстена въ самия протоколъ.

Третата секция е била въ с. Муртатлий съ 2.204 избиратели, отъ които гласоподавали 1.018. Получившиятъ гласове по кандидати сж: С. С. Бобчевъ — 359, Д. К. Поповъ — 327, К. Серафимовъ — 214 и други по-малко. Въ врѣме на избора въ секцията сж постъпили двѣ заявления. Едно заявление отъ двама избиратели до прѣдседателя, съ което се оплакватъ, че избирателнитъ карти отъ тѣхния кметъ не били дадени. Прѣдседателътъ провѣрилъ и намѣрилъ, че тѣзи лица сж гласоподавали, и бюрото оставило заявлението имъ безъ послѣдствие. Друго заявление е подадено слѣдъ свѣршѣка, въ 9¹/₂ ч. вечерята, въ което посочватъ, че имало трима, които били гласоподавали прѣзъ деня, но били загубили гражданскитъ си права. Отъ провѣрката въ самитъ избирателни списъци се установило, че тия лица сж имали право да гласоподаватъ; не е било съобщено отъ надлежната властъ, че сж изгубили това право, или да има отмѣтка, за да не ги допускатъ. Въ тази секция е минало мирно и тихо и протоколътъ е билъ съставенъ и подписанъ отъ всички. Общитъ гласове на кандидатитъ сж слѣдующитъ: Д. К. Поповъ получилъ 1.073 гласа, К. Серафимовъ — 973, С. С. Бобчевъ — 469.

Пловдивскиятъ окръженъ съдъ провъзгласилъ за избранъ г. Д. К. Поповъ, като съ най-много гласове.

По този изборъ има подадено едно заявление отъ с. Сарж-Демирджий и подписано отъ 16 души избиратели, въ което посочватъ сжщитъ тия мотиви, които и по-рано споменахъ, че ги било страхъ да отидатъ да гласоподаватъ. Съ сжщото съдържание има една контестація съ подписа на застъпника на кандидата К. Серафимовъ, нѣкой си Маневъ, съ сжщото съдържание, както и самото заявление.

Въ секцията, като се провѣриха заявлението и контестацията, не имъ се даде никакво значение и не се уважи нито заявлението, съ което се оплакватъ, нито пъкъ контестацията на застъпника, защото с. Демирджий заявява въ заявлението, че не било гласоподавало, а отъ направената справка

излиза, че отъ 117 души избиратели гласоподавали сж 58, значи, лъжатъ съ това. Въ общата провѣрочна комисия, слѣдъ като се явиха тѣзи контестація и заявление, всички единодушно приеха, че изборътъ нѣма на нищо да се счете, че е нарушенъ, или че има нѣкакви причини за нѣкакво опорочване, и, като така, той се прие за редовенъ и комисията натовари мене да помоли васъ, г-да народни прѣдставители, да го приемете и вие за редовенъ и го утвърдите за такъвъ. Избранъ е Димитъръ К. Поповъ.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣмаше да взема думата по този изборъ, ако докладътъ не бѣше тѣй неплътенъ и ако не бѣше ми се видѣлъ докладътъ направенъ, ако не тенденциозно, то поне погрѣшно. Ще ви кажа откровенно, че за мене е важно не това, което ще се постанови по тоя изборъ, а да излѣзе наявѣ истината, по какъвъ начинъ е станалъ изборътъ въ втората Пловдивска избирателна селска околия. Направи ми впечатление, че г. докладчикътъ е смѣсилъ разни документи, които се намиратъ въ книгата по туй дѣло, и че нѣкой не ги е внимателно изучилъ, защото направи много груби погрѣшки, между които и за селянитъ отъ с. Демирджий. Въ първата избирателна секция въ този изборъ нѣма никакви нередовности. Сжщото може да се рече и за третата, защото има дѣйствително нѣколко заявления отъ нѣколко избиратели, но тукъ г. докладчикътъ бѣше много точенъ, че бюрото е направило провѣрка и видѣло, че сж неоснователни оплакванията. Има и второ оплакване, че сж допуснати да гласоподаватъ нѣкои, които сж изгубили правото си. Обаче, едно мотивирано опрѣдѣление има отъ страна на бюрото много дълго и добръ написано: прѣди всичко че не било отгѣтнато въ списъцитъ, че нѣкой си изгубилъ правата, но и да му е съобщено, то не е компетентно да се произнесе, че еди-кой си е заличенъ отъ списъка; това е работа прѣдварителна, а бюрото получава окончателния списъкъ такъвъ, какъвто трѣбва да бжде. За втората секция, обаче, принуденъ съмъ да повтора думитъ, които казахъ: г. докладчикътъ бѣше досущъ погрѣшенъ. Вие чухте отъ тази трибуна да ви се казва, че има оплакване отъ кандидата Серафимовъ и отъ нѣколко избиратели, че на половина часъ отъ Брѣзово селянитъ отъ с. Демирджий били прѣсрѣщнати отъ една въоръжена шайка. Това е дало поводъ на бюрото да изпита работата, изпратенъ билъ единъ офицеръ да изпита, но нищо не се оказало. Това не е вѣрно. Констатирано е напълно, че имало шайка, която е стрѣляла върху избирателитъ и ги е върнала. Ще видите какъ е било. И послѣ констатирано е отъ бюрото, че били отишли войници въ с. Демирджий да поканятъ селянитъ да дойдатъ да гласоподаватъ, но тѣ не щѣли да отидатъ, защото ги било страхъ. И туй не е вѣрно. Отишли сж избиратели, придружени съ войници, но селянитъ казватъ: прѣди всичко

дойдоха въ 5 ч., когато не само не бѣ възможно да се съберемъ и да отидемъ да гласоподаваме, но въ 10¹/₂ ч. сутринята, като стрѣлиха противъ насъ, страхуваме се, че пакъ може да стрѣлятъ. Шайката е била скрита въ една гора и тѣ се страхували да отидатъ. И не е имало защо да ходитъ аслж. Въ 5 ч. да сж трѣгнали, докль се накаятъ ще стане 5¹/₂, и не сж могли да гласоподаватъ. Това, което бюрото констатира, е съвършено друго нѣщо. Въ протокола на бюрото се казва, извънредни случаи имаше слѣдующитѣ: (Чете.) „Кандидатътъ Серафимовъ устно събщи, че избирателитѣ отъ Сарждемирджиската община били прѣсрѣщани отъ неизвѣстни 2—3 лица, въоръжени съ пушки, половина часъ далечъ отъ Брѣзово“, на тѣхъ е било стрѣляно и тѣ сж били принудени да се върнатъ подъ градъ крушуми — обстоятелство, за което ето какво констатира бюрото: (Чете.) „Обстоятелство, което се потвърди и отъ началника на находящата се тукъ по случай на избора военна команда, поручикъ Кабакчиевъ, както и отъ дваматрима избиратели-очевидци отъ сѣщото село Сарждемирджий, отъ които на единия нападателитѣ взели и сжсали личната карта“. Това е констатирано отъ бюрото. Бюрото констатира не само че се оплаква г. Серафимовъ, но че туй се потвърждава, че имало шайка да прѣсрѣща избирателитѣ отъ с. Сарждемирджий. Това се потвърждава отъ поручикъ Кабакчиева, но и освѣтъ отъ него, още отъ дваматрима избиратели отъ с. Сарждемирджий. По сжщата случка има писмено заявление, на което е забѣлѣзано, че е постъпило въ 10¹/₂ ч. сутринята, подписано отъ единъ избирателъ, нѣкой си Т. Христовъ, единствениятъ който е гласоподавалъ отъ с. Сарждемирджий. Г-нъ докладчикътъ каза, че сж гласоподавали 58 души отъ с. Сарждемирджий, но туй е грѣшка: отъ с. Сарждемирджий само единъ човѣкъ е гласоподавалъ — той е Т. Христовъ, който е успѣлъ да дойде и да обади на бюрото, че една скрита шайка е вардила избирателитѣ. (Докладчикъ И. Василевъ: Азъ по списъка провѣрихъ!) Г-нъ докладчикъ, Вие имате грѣшка. Тѣ сж 58, но не сж отъ с. Сарждемирджий, а отъ с. Суютчукъ. (Докладчикъ И. Василевъ: Тѣй го намѣрихъ.) Та отъ 117 души избиратели отъ с. Суютчукъ, които сж записани, 58 души сж гласоподавали, а отъ с. Сарждемирджий е гласоподавалъ само единъ човѣкъ, а всички избиратели отъ с. Сарждемирджий, бързамъ да прибавя, сж 68 души. Въ контестацията, която е подписана отъ лицето, за което спомена г. докладчикътъ, и отъ кандидатитѣ, оплакватъ се избирателитѣ пакъ по тая случка, нѣщо ново не обажда, но прибавятъ въ контестацията: ние, селянитѣ отъ с. с. Сарждемирджий и Суютчукъ, идѣхме на брой около 195 души — и не знаа дали е казано около, но е казано на брой 195 души — отивахме въ Брѣзово да гласоподаваме и на едикое си мѣсто — името на мѣстността е означена — присрѣщна ни шайка, стрѣля отгорѣ ни, и ние се принудихме да се върнемъ. Избирателитѣ разпра-

вятъ, че наистина въ 5 ч. сж отишли да ги канятъ, и отишли въ селото войници даже да имъ кажатъ, че пжтътъ е свободенъ, но късно бѣше, и ние не можахме да гласоподаваме. Отъ провѣрката, която направихъ въ избирателнитѣ списъци, се оказа, че оплакването на с. Сарждемирджий, както и бюрото констатира, е дѣйствително основателно, дѣйствително само единъ човѣкъ е гласоподавалъ. Оплакването отъ избирателитѣ на с. Суютчукъ нѣма сжщо такава стойностъ, защото записани сж 117 души отъ това село, а сж гласоподавали 58 души. Дѣйствително, ако вземете общата цифра на процентитѣ на гласоподаващите въ Брѣзовската околия, ще излѣзе, че около 50% сж гласоподавали, отъ другитѣ села сж гласоподавали 50% и повече отъ 50% рѣдко, има и едно село съ 45%; въ с. Суютчукъ, може да се рече, че е приблизително 50%. Та може да се дойде до заключение, че отъ с. Суютчукъ колкото и да сж искали да отидатъ да гласоподаватъ, сж могли да гласоподаватъ, а отъ с. Сарждемирджий могли сж да отидатъ 30—40 души да гласоподаватъ, но е отишълъ само единъ човѣкъ.

Единъ въпросъ, който може да се зададе тукъ, е слѣдующиятъ: ако е вѣрно — и вѣрно е, защото се констатира отъ бюрото — че съ пушки нѣкои хора, злосторници, сж лишили избирателитѣ отъ правото да отидатъ да гласоподаватъ, това дѣйствиетъ имало ли е нѣкакво влияние върху резултатитѣ на избора? Напр., ако г. Поповъ е получилъ 1.000 гласа повече отъ г. Серафимова и отъ другитѣ кандидати и много повече отъ г. Бобчева, ако толкова огромно бѣше болшинството на гласовѣтъ, тогава, че върнали 40 или 50 души, това не може да има абсолютно никакво значение. Но положението е таково, че г. Поповъ е получилъ 1.073 гласа; подиръ него върви кандидатътъ г. Серафимовъ — 973 гласа, значи, разликата е съ 100 гласа, а г. Бобчевъ около 320 гласа. Слѣдователно, ако на 100 души е възпрѣпятъствувано да си пуснатъ бюлетинитѣ и ако се допусне — азъ не казвамъ, че 100 души сж запрѣни — и ако се допусне, че тѣзи 100 души щѣха да гласоподаватъ противъ г. Попова, и то не за г. Бобчева, а за г. Серафимова, тогава можеше да се измѣни резултатътъ. Отъ това, което ние виждаме, излиза слѣдующето: че единъ човѣкъ като е гласоподавалъ отъ с. Сарждемирджий, можеха да отидатъ ако не всички 68 души, най-сетнѣ максимумъ нека отидѣха 50 души; може да допуснемъ, че максимумъ на 50 души не е допуснато да гласоподаватъ. Остава въпросътъ откритъ относително с. Суютчукъ. Тамъ сж 117 души избиратели, а гласоподавали 58, нищо не е прѣчило да сж отишли още 58 души да гласоподаватъ. Признавамъ, че такъвъ огроменъ процентъ не е вѣроятно нѣщо, но въ всѣки случай има възможностъ да се допусне, че изборътъ би билъ опороченъ, ако нѣмаше тѣзи насилія при сжществуването на извѣстни условия, за които ние не знаемъ нищо. Но, г-да народни прѣдставители, азъ не мога да имамъ смѣлостта да кажа, че този изборъ е опороченъ, не мога даже

да приема за безсъмнено доказано, че действително на селяните на Сарж-Демирджий и Суютчук — макаръ че единъ човѣкъ е гласоподавателъ, макаръ че е констатирано отъ бюрото нѣщо, което най-много съставлява начало на доказателство — не мога да кажа, че туй е абсолютно доказано, че на селяните е възпрѣпятствувано съ пушки. Защото може да се допусне, че случайно хората сж стрѣляли, защото възможно е да се допусне, че тия трима души, или колкото и да сж, може и 15, може да се допусне, че не сж били изпратени отъ приятелитѣ на г. Попова — за личността на г. Попова ни най-малко може да става дума, защото той не е билъ тамъ и, ако бѣше тамъ, нѣмаше да допусне да стане това — възможно е тѣзи хора да не сж били пратени отъ приятелитѣ на г. Попова. Тѣзи нѣща трѣбва да се освѣтлятъ и има възможност да се освѣтлятъ, защото въ заявлението, което е подадено на бюрото отъ нѣколко души избиратели, е изложено кои сж хората, които сж стрѣляли, и кои сж свидѣтелитѣ, които сж ги познали. Това нѣщо не е станало за нуждата на каузата отпослѣ, а е станало въ сѣщия день на избора. И на туй заявление е поставена резолюция: „Да се приложи къмъ дѣлото, а прѣнись да се изпрати на прокурора.“ Слѣдователно, изпратено е на прокурора и по него е станало известно слѣдствие. Заради туй най-справедливото нѣщо ще бжде да се назначи една анкетна комисия, която да има между другото и материала на сѣдебното слѣдствие, за да се произнесе дали е вѣрно, че въоръжени шайки сж били съставени отъ приятелитѣ на властѣта, за да нѣдятъ избирателитѣ отъ с. Сарж-Демирджий и Суютчук, дали е вѣрно, че истина сж успѣли да ги изпъкдѣтъ и не сж имъ дали възможност да упражнятъ избирателното си право, въ какви размѣри е станало това, и дали е възможно това злодѣяние да повлияе върху изхода на избора.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Има ли нѣкой другъ отъ г. г. народнитѣ прѣдставители да желае да вземе думата по тѣзи избори? (Никой се не обажда.) Нѣма.

Полагамъ на гласуване избора, станалъ въ втората Пловдивска селска избирателна околия. Има двѣ прѣдложения, г-да народни прѣдставители. Първото е да се отреди една анкета, която да провѣри избора на мѣстото, и второто е прѣдложението на провѣрочната комисия, която иска да се потвърди изборътъ като редовенъ и правилно извършенъ.

Съгласно правилника, полагамъ на гласуване първото прѣдложение, което не изчерпва въпроса, именно за анкета, и моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ да се отреди една анкетна комисия, която на мѣстото да провѣри правилността на избора въ втората Пловдивска селска избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Полагамъ на гласуване второто прѣдложение, именно прѣдложението на комисията, и моля ония

отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ, че г. Д. К. Поповъ е редовно и правилно избранъ въ втората Пловдивска селска избирателна околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Слѣдва докладътъ на Тетевенския изборъ.

Докладчикъ П. Вжжаровъ: Докладвамъ избора въ Тетевенската околия. Тя е била разпрѣдѣлена на три секции съ двама народни прѣдставители. Гласоподаватели имало 6.219, отъ които гласоподавали само 3.794. Раздѣлени гласовѣтъ между спечелившитѣ така: 2.830 г. — Димитъръ Яблански, 2.671 г. — Иванъ Гешовъ. Въ първата секция гласоподавали сж 1.375 души; бюлетини се оказали три повече, нескрѣпени, три съ моливъ написани, които бюрото не зачело при разпрѣдѣлението на гласовѣтъ. Въ нея секция г. Яблански получилъ 658 гласа, г. Гешовъ — 596.

Въ втората секция гласоподавали сж 960 души; карти сж намѣрени 692 — двѣ карти повече, отколкото гласоподаватели — и бюлетини токозъ, колкото карти, една написана съ моливъ. Въ нея секция е получилъ г. Яблански 836 гласа, г. Гешовъ — 802.

Въ третата секция гласоподавали 1.456 души; карти имало 1.457 — една карта повече, — бюлетини 1.456, отъ които г. Яблански получилъ 1.336, г. Гешовъ — 1.273.

Въ третѣ секции наврѣме е началось гласоподаването, редовно били конституирани бюрата, всичко вървѣло мирно и тихо, безъ всѣкакви произшествия, само че въ първата избирателна секция била постѣпила много късно една телеграма отъ избраника г. Яблански, но тя, като неотнасяща се къмъ прѣдмета, била оставена отъ бюрото безъ послѣдствие. Въ втората избирателна околия не постѣпили никакви заявления. Въ третата постѣпили двѣ, отъ които едното слѣдъ привършване на гласоподаването, а другото въ врѣме на гласоподаването. И двѣтъ иматъ единъ и сѣщъ характеръ, именно съ тѣхъ се заявява какво агитаторитѣ на избранитѣ били агитирали и раздавали бюлетини въ самото изборно мѣсто. Но първото заявление, подадено отъ нѣкой си Аврамъ Николовъ, провѣрено отъ бюрото, се оказало невѣрно и затова било оставено безъ послѣдствие. Сѣщиятъ Аврамъ Николовъ, слѣдъ избора, е побързалъ да подаде едно заявление до Народното Събрание, съ което отхвърля онова заявление, подадено въ врѣме на избора въ третата секция.

Постѣпила въ опрѣдѣления отъ закона срокъ една контестація съ два главни мотива, впоследствие на които искатъ да се признае за опороченъ тоя изборъ и да се касира. Тѣ сж именно, какво въ врѣме на избора агитаторитѣ на избраницитѣ били раздавали бюлетини на самото изборно мѣсто, но, както казахъ по-рано, това обстоятелство, провѣрено отъ изборното бюро, се оказало недействително. Второто обстоятелство е, какво били подкупвани кръчмаритѣ отъ сѣщитѣ избраници.

Слѣдъ постѣпването на констестацията е постѣпило и едно полицейско дознание, косто по погрѣшка попаднало тукъ, и комисията рѣши да го изпрати по принадлежностъ на надлежния прокуроръ. Сѣщата комисия счете за редовенъ избора въ Тетевенската околия и провъзгласенитѣ отъ окръжния сѣдъ избраници г. Димитъръ Яблански и г. Иванъ Гешовъ за редовно избрани, и, като такива, азъ отъ името на комисията ходатайствувамъ прѣдъ почтаемото Сѣбрание да ги признае за такива.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Има ли нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които да желаятъ да взематъ думата по тѣзи избори? (Никой се не обажда.) Нѣма.

Полагамъ на гласуване избора, станалъ въ Тетевенската околия, и моля ония, г. г. народни прѣдставители, които приематъ г. г. Иванъ Гешовъ и Димитъръ Яблански, че сѣ били редовно и правилно избрани, да си вдигнатъ ржката. (Волшинство.) Народното Сѣбрание приема.

Има думата г. докладчикътъ на Кжжлагачкия изборъ. (Д. Петковъ: Нѣма докладчика.) Докладчикътъ по Дрѣновския изборъ. (Гласове: Нѣма го. — Д-ръ Н. Геннадиевъ: Часътъ е 7 и нѣщо.) Докладчикътъ г. П. Драгулевъ има думата.

Докладчикъ П. Драгулевъ: Ще докладвамъ избора, станалъ въ Кюстендилската градска избирателна околия, която е била раздѣлена на петъ секции. Въ първата градска избирателна секция изборътъ е започналъ въ 7 ч. сутринята и е продължавалъ до 8 ч. вечерята; понеже въ 6 ч. вечерята е имало още избиратели, които не сѣ могли да свѣршатъ до този часъ, е трѣбвало да продължаватъ до 8 ч. Въ тази секция е имало записани, споредъ избирателнитѣ списъци, всичко 3.174 избиратели, а гласоподаватели сѣ само 1.374 души; намѣрени сѣ 1.374 избирателни карти и толкова бюлетини. Изборътъ е вървѣлъ мирно и тихо — поне въ протокола на секцията това е така отбѣлзано. Въ първата секция резултатътъ е билъ слѣдующиятъ: Антонъ п. Димитровъ е получилъ 500 гласа, Антонъ Иванчовъ — 425 гласа, Георги п. Ивановъ — 447 гласа, Иванъ Е. Гешовъ — 327 гласа, Георги Ангеловъ — 313 гласа, Панчо Страдалски — 296 гласа, Д-ръ А. Радевъ — 427 гласа, Антонъ Самоковлийски — 416 гласа, Стоичко Ицковъ — 397 гласа, а другитѣ сѣ получили по 50 и по-малко гласове. Прѣди да се отвори изборътъ, е послѣдвало едно заявление отъ заинтересовани кандидати, съ което сѣ прѣдупрѣдили бюрото, че е възможно да станатъ нѣкакви стѣлкновения помежду избирателитѣ, и затова сѣ поискали войска. Своеврѣменно се взели мѣрки, за да се запази редътъ и тишината. Дневникътъ не констатира никакви инциденти.

Слѣдва изборътъ въ втората, Долноселска секция. И тамъ изборътъ е започнатъ и свѣршенъ пѣ опрѣдѣленитѣ въ закона срокове, текълъ е мирно и

тихо, безъ никакви особени заявления и инциденти. Резултатътъ е билъ този, че Д-ръ А. Радевъ е получилъ 926 гласа, Стоичко Ицковъ — 925 гласа, Антонъ Самоковлийски — 923 гласа, Иванъ Е. Гешовъ и другитѣ кандидати сѣ получили по 73 гласа и надолу. Както казахъ, никакви инциденти не сѣ имало прѣзъ деня на избора — поне така е отбѣлзано въ дневника.

Въ третата, Николитевска секция, изборътъ е започналъ въ 7 ч. сутринята и е продължилъ до 6 ч. вечерята, мирно и тихо, безъ да сѣ станали какви да бѣдатъ заявления отъ избирателитѣ. Резултатътъ е билъ, че Иванъ Е. Гешовъ е получилъ 478 гласа, Панчо Страдалски — 477 гласа, Георги Ангеловъ — 476 гласа, Антонъ Иванчовъ — 288 гласа, Георги п. Ивановъ — 271 гласъ, Антонъ п. Димитровъ — 270 гласа, Д-ръ А. Радевъ — 172 гласа, Стоичко Ицковъ — 172 гласа, Антонъ Самоковлийски — 144 гласа. (Гласове: Общиятъ резултатъ?) Общиятъ резултатъ ще каже, когато докладвамъ и другитѣ секции. Въ тази секция прѣзъ врѣме на избора сѣ постѣпили слѣдующитѣ заявления. Първо, устно заявление отъ застъпника Д. Георгиевъ, че въ с. Скриняно е имало образувана шайка съ цѣлъ да не допусне избирателитѣ да гласоподаватъ. Бюрото е било сезирано съ това заявление, но отъ провѣрката, която е направило, оказало се е, че туй заявление е невѣрно, и го оставило безъ послѣдствие. Второ, устно заявление е имало отъ нѣкой си застъпникъ Г. Филотъ, че единъ стражаръ се намиралъ въ изборното мѣсто и агитиралъ. Прѣседателътъ на бюрото самъ е отишълъ да провѣри на мѣстото, дали такъвъ стражаръ е имало, обаче се оказало, че нѣма. И това заявление бюрото оставило безъ послѣдствие. Трето, устно заявление е послѣдвало отъ застъпника Д. Границки, че избирателитѣ отъ Конявската община идѣли съ тѣпани и знаме и искали да правятъ демонстрации. Бюрото, като видѣло, че идянитѣ сѣ възъ отъ изборното мѣсто и много далечъ отъ онова мѣсто, само се е ограничило да вземе мѣрки, за да не станатъ нѣкакви скандали. Никакъвъ скандалъ, обаче, не е послѣдвалъ. Слѣдователно, нѣмало какво да записва въ своя дневникъ. Послѣдвало е едно писмено заявление отъ Г. Филотъ и Д. Границки, че въ изборното мѣсто сѣ се намирали нѣкой си Г. Вилчевъ, Петре Гочевъ и Т. Златановъ, които агитирали и раздавали бюлетини. Бюрото е постановило на сѣщото заявление резолюция, отъ която се вижда, че подобни лица не сѣ намѣрили въ изборното мѣсто, и оставило това заявление безъ послѣдствие. Постѣпило е друго писмено заявление отъ 14 души избиратели, съ което се тѣжили, или по-добрѣ заявили, че жителитѣ отъ с. Копеловци и отъ с. Шишковци били образували шайка, която прѣчаквала другитѣ избиратели да ги не допуска да пристѣпятъ до избора и ги тероризирала. Но и подобно нѣщо не се е констатирало, затова бюрото е оставило и туй заявление безъ послѣдствие.

Въ четвъртата секция изборътъ е слѣдвалъ така също мирно и тихо безъ никакви инциденти. Резултатътъ отъ този изборъ е слѣдующиятъ: Иванъ Е. Гешовъ получилъ 310 гласа, Георги Ангеловъ — 311 гласа, Панчо Страдалски — 311 гласа, Андонъ п. Димитровъ — 258 гласа, Андонъ Ивановъ — 258 гласа, Георги п. Ивановъ — 260 гласа, Стоичко Ицковъ — 172 гласа, Д-ръ А. Радевъ — 171 гласа, Андонъ Самоковлийски — 171 гласа. Не се вижда отъ дневникитѣ, нито отъ дѣлото да сж постѣпили какви да е заявления.

Въ петата секция така също отъ дневника се вижда, че изборътъ е вървѣлъ мирно и тихо, че не сж постѣпили никакви заявления и резултатътъ е слѣдующиятъ: Иванъ Е. Гешовъ е получилъ 592 гласа, Георги Ангеловъ — 589 гласа, Панчо Страдалски — 601 гласа, Д-ръ А. Радевъ — 267 гласа, Андонъ Самоковлийски — 280 гласа, Стоичко Ицковъ — 270 гласа; другитѣ сж получили отъ 48 гласа надолу.

Кѣмъ изборнитѣ книжа, безъ да се споменава въ дневника, се намиратъ четири заявления, съ които се заявява, че по кръчмитѣ и на други мѣста е имало пияни лица, отъ които оплаквачитѣ се страхуватъ, че ще произведатъ скандали. Тия заявления не сж отбѣлѣзани въ протокола, нито върху тѣхъ има нѣкаква резолюция. Нищо не е споменато за тѣхъ и заради това комисията никакви обяснения не дава върху тѣхъ.

Общиятъ резултатъ въ петитѣ секции е този, че Д-ръ А. Радевъ е получилъ 1.963 гласа, Стоичко Ицковъ — 1.936 гласа, Андонъ Самоковлийски — 1.934 гласа, Иванъ Е. Гешовъ — 1.780 гласа, Георги Ангеловъ — 1.761 гласа, Панчо Страдалски — 1.757 гласа. Избрани сж: Д-ръ А. Радевъ, Стоичко Ицковъ и Андонъ Самоковлийски. Тѣ сж и прогласени отъ Кюстендилския окръженъ сѣдъ.

На 25 февруарий сж постѣпили 5 контестації, които иматъ едно и също съдържание, само подписчицитѣ сж били различни. Види се, че единъ авторъ ги е написалъ и ги е разпратилъ по надлежнитѣ мѣста да ги подпишатъ и други лица. Въ тия контестації личи само едно нѣщо, което комисията счете, че не е смѣстено, именно че избирателитѣ отъ едно село дошли съ своето знаме и, когато го забучили на едно мѣсто, други избиратели ги нападнали и имъ взели знамето. Но че имъ възпрѣпятствували да гласоподаватъ, или че на нѣкого е нанесено побой, или че сж били застрашавани, въ тия контестації такова нѣщо не личи. Други важни факти, които да опорочаватъ избора, въ тия контестації не се възвеждатъ.

Комисията, прѣдъ която азъ докладвахъ този изборъ, изказа мнѣние, че този изборъ е правиленъ и редовенъ, и ме натовари да ходатайствувамъ прѣдъ почитаемото Народно Сѣбрание да бже той утвърденъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Има ли нѣкой отъ г. г. народнитѣ прѣдставители да иска

думата по избора, станалъ въ Кюстендилската първа избирателна околия? (Никой се не обажда.) Нѣма. Полагамъ на гласуване този изборъ и моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ, че г. г. Д-ръ Александъръ Радевъ, Антонъ Самоковлийски и Стоичко Ицковъ сж редовно и законно избрани, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Сѣбрание приема.

Ще се докладва изборътъ, станалъ въ Самоковската околия.

Докладчикъ Д-ръ К. Милановъ: Въ Самоковската избирателна околия е слѣдвало да се избиратъ трима народни прѣдставители. Тя е била раздѣлена на шестъ секции. Въ всичкитѣ шестъ секции изборътъ е вървѣлъ мирно и тихо и само въ двѣ секции има подадени заявления.

Въ първата секция бюрото е отишло наврѣме, конституирало се е наврѣме, гласоподаването е почнало въ 7 ч. и 10 м. и е свършено въ 7 ч. Гласоподавали сж всичкитѣ общини по редъ.

Въ втората секция има нѣколко подадени заявления отъ страна на нѣкои избиратели, които сж оставени безъ послѣдствие отъ бюрото. Въ едно отъ тия заявления се тжжатъ, че въ двора на изборното мѣсто имало лица да агитиратъ, но това оплакване, провѣрено отъ бюрото, е било оставено безъ послѣдствие. Второто оплакване е, че нѣкои избиратели стояли на вратитѣ при бюрото и разтърсвали избирателитѣ. Провѣрено това отъ бюрото, не се подкрѣпило. Трето оплакване е било дадено, че нѣкой си е билъ арестуванъ. Провѣрило се това отъ бюрото и се оказало, че лицето, слѣдъ като е гласоподавало, напило се и е било задържано въ общинското управление за нѣколко минути. Въ друго едно заявление се тжжатъ, че кметътъ на една община е агитиралъ въ изборното мѣсто. Провѣрило се това отъ бюрото и се оказало, че не е истиненъ този фактъ, и е оставено оплакването безъ послѣдствие.

Въ шестата секция, въ Долна-Баня, постѣпили сж: едно заявление отъ нѣкои избиратели, съ което се тжжатъ прѣдъ бюрото, че имало нѣкои отъ тѣхъ да гласоподаватъ и, второ, че единъ горски общински стражаръ е агитиралъ въ изборното мѣсто. Провѣрило се това оплакване и се оказало, че е невѣрно.

Най-много гласове въ тая избирателна околия сж получили слѣдующитѣ лица: г. Христо Мановъ — 2.378 гласа, г. Иванъ Карастояновъ — 2.323 гласа и г. Стоилко Пиралковъ — 1.743 гласа и тия лица сж прогласени отъ окръжния сѣдъ за избрани. Слѣдъ тѣхъ иде друго едно лице, нѣкой си Юрданъ Кошевъ съ една разлика отъ 18 гласа. Този сжщиятъ Юрданъ Кошевъ е подалъ въ срока една контестація или едно заявление до Сѣбраието, съ което моли да стане тщателна провѣрка на изборнитѣ книжа, като прѣдполага, понеже кандидатитѣ сж били много въ тая околия, че е било възможно при прѣброяването на гласовѣтъ да е

станало нѣкоя грѣшка. Разбира се, туй е едно прѣдположение само, защото въ всичкитѣ секции кандидатитѣ сж имали свои застъпници. Обаче, на едно обѣрна комисията внимание, а именно, че той твърди, че е имало бюлетини съ 4 имена, въ които е било зачерквано едното име. И дѣйствително, въ шестата, Долнобанската секция, се оказали такива бюлетини, въ които третитѣ имена сж били зачерквани съ моливъ и написвани други. Провѣри се отъ комисията това и се оказа, че има 12 бюлетини такива, обаче отъ тѣхъ се оказаха 4 бюлетини съ името на Юрдана Кошевъ, въ които е зачеркнато неговото име и прибавено друго име, но бюрото не ги е счело за дѣйствителни, тѣй като имената сж били написани съ моливъ. Така щото, като се провѣри отъ комисията този фактъ, оказа се, че не е истиненъ. Вънъ отъ това, въ 4-тѣ бюлетини, които се оказаха на името на Кошева, не фигурира да е написано неговото име, а е зачеркнато. Затуй съ това не се измѣнява резултатътъ на избора. Така щото, както секцията, така и комисията прие този изборъ за редовенъ и ме натовари да ходатайствувамъ прѣдъ Събранието да го приеме и утвърди.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Има ли нѣкой да иска думата по избора, станалъ въ Самоковската околия? (Никой се не обажда.) Нѣма.

Полагамъ го на гласуване и моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ г. г. Иванъ Карастояновъ, Христо Мановъ и Стоилко Пиралковъ за редовно и правилно избрани, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Други доклади има ли? (Гласове: Нѣма!) За сѣданието ще се вдигне.

В. Статковъ: Съгласно правилника утрѣ трѣбва да имаме прошения. Утрѣ е сѣбота.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: За утрѣшния дневенъ редъ, по правилника, ще имаме прошения. Ако приготвенитѣ прошения се докладватъ и се свѣршатъ, тогазъ азъ прѣдлагамъ да се продължи дневниятъ редъ по провѣрката на изборитѣ и слѣдъ него да слѣдва отговорътъ на г. г. министритѣ на разни запитвания. (Гласове: Прието!) Тия два пункта да бѣдатъ на прѣвъ дневенъ редъ и за въ понедѣлникъ, ако утрѣ не се стигне до тѣхъ. Колкото за другитѣ въпроси, тѣ да останатъ таа, както сж въ сегашния дневенъ редъ.

М. Такевъ: Моля г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи да отговори на слѣдующето ми питане. На 16 този мѣсець той е получилъ една телеграма отъ Кюстендилъ, отъ нѣкой си Ангелъ Илиевъ, съ копие до мене, въ която той излага, че като отишълъ въ околийското управление при околийския началникъ, по нѣкаква работа, въ присѣдствието на свидѣтелитѣ Муховски, Велиновъ, Стоя-

новъ, Георгиевъ и пр. околийскиятъ началникъ му е нанесълъ побой въ канцеларията. Вѣрно ли е това? Има ли г. министърътъ свѣдѣния? Провѣрилъ ли е като е получилъ телеграмата отъ 16-й доднесъ и какви мѣрки е взелъ?

Министъръ А. Людскановъ: Самъ г. Такевъ казва, че телеграмата е отъ 16-й. Отъ 16 до 24-й, разбира се, не може да се провѣри. Като се провѣри, ще взема всички мѣрки споредъ закона.

М. Такевъ: Значи, не сте провѣрили.

Министъръ А. Людскановъ: Да, не съмъ провѣрилъ още.

М. Такевъ: Друга една телеграма е получилъ г. Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи, съ копие до мене и други нѣкои народни прѣдставители, на 21 т. м., въ която кметътъ на едно село, името на което сега ще ви кажа, и нѣколко други свѣтници отъ това село заявяватъ слѣдующето. Кюпрюкѣйскиятъ общински свѣтъ на 24 априлий е ималъ свѣтъ. Околийскиятъ началникъ научава това и съ трима стражари трѣгва изъ общината да агитира, заставлява свѣтницитѣ да бламиратъ кмета, закаралъ съ стражари свѣтницитѣ Мола Муштафа въ Провадия, а Станча Вулитовъ съ кмета откаралъ съ цѣль да пропадне кметътъ и съ заплашване ги е арестувалъ. Съ сжщата цѣль отвелъ и помощникъ кмета на това село, като имъ прѣдписалъ съ прѣдписание № 2857 да отстранятъ писаря си, и понеже нѣмало причини да го отстранятъ, то той, околийскиятъ началникъ, се е рѣшилъ да бламира кмета, а за да го бламира, отвелъ и арестувалъ така свѣтницитѣ. Има ли г. министърътъ свѣдѣния за тази работа, назначилъ ли е нѣкаква провѣрка, или какво е направилъ?

Министъръ А. Людскановъ: Г-нъ Такевъ! Прочетѣте послѣдната часть на телеграмата!

М. Такевъ: (Чете.) „Молимъ, г-нъ министре, запазване общинскитѣ интереси“.

Министъръ А. Людскановъ: Най-накрая!

М. Такевъ: (Продължава четенето.) „Нѣмаме гаранция, че нѣма да направи по-голѣмо безобразие за възвѣждане бъркотии въ общината. Дѣ остана гаранцията за общинското самоуправление и пасажътъ въ отговора на тронното слово?“

Министъръ А. Людскановъ: Това не е краятъ?

М. Такевъ: Сега ще го прочита. (Чете.) „Слѣдва обстоятелствено заявление съ писмени актове“.

Министъръ А. Людскановъ: Кога е това — нали на 21 того?

М. Такевъ: Да.

Министъръ А. Людскановъ: А днесъ е 24 май. Тѣ сами казватъ, че пращатъ подробно изложение съ актове. Като се получи, ще изслѣдвамъ работата и моя длъжностъ е да изпълна дълга си. Вие, като имахте туй на края, не трѣбваше да занимавате Народното Собрание съ такова питане.

Т. Теодоровъ: Ще попитамъ г. Министъръ-Прѣседателя, по причина отсъствието на г. Министра на Финансите, или нѣкои отъ присѣдствающитѣ г. г. министри, ако желаятъ, или ако могатъ да съобщятъ на Народното Собрание: кога ще внесатъ бюджетитѣ? Защото азъ мисля, че слѣдъ като се е минало повече отъ единъ мѣсецъ, откогато сме събрани, и прѣдъ видъ на това, че правителството декларира чрѣзъ Министъръ-Прѣседателя, какво задачата на настоящето Собрание е изключително бюджетътъ и заемътъ — а нито едното, нито друго е внесено — въ право сме да се

интересуваме да знаемъ, кога приблизително ще се внесатъ бюджетитѣ, понеже неговото внасяне зависи отъ насъ, а внасянето на заема — и отъ други. Желая на това да се отговори: подиръ една или двѣ недѣли ще ли се внесатъ, защото азъ мисля, че въпросътъ заслужава нашето внимание, и, ако не получа отговоръ, азъ ще го направя прѣдметъ на специално запитване.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Моятъ отговоръ е слѣдующиятъ. Нѣкои отъ бюджетитѣ сж напечатани и въ първитѣ дни на идущата седмица ще се раздадатъ. Докрая на седмицата смѣтаме да внесемъ цѣлия бюджетъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 7 ч. и 40 м. вечерята.)

Подпрѣседатели: { **Д. К. Поповъ.**
А. Франгя.

Секретаръ: **И. Еневъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гължбовъ.**